

Руснаци у Швеце

Ruthenen in der Welt
Rusyns In The World
Ruthènes dans le Monde

Рок I, Чис.1 Септембер-Децембер/2002/September-December Vol.1, No.1

НАЙ НАС ТОТ ГЛАСНІК ОБЄДИНІ И ЗБЛІЖИ

Швет вельки, нас мало, а вшадзи нас ест!

Вшадзи, вшадзи ест Руснацох!

Вшадзи дзе нас ест – сцигли зме пре роботу! Тоту роботу цо живот оможлівює и цо живот обезпечує!

На шицких континентох нас ест, а таки зме малки, дробенки, нічомни – у шветових зрозмирох! Шицкого коло дваець тисячи особи!

Мало нас ест на швецє Бачванско-сримских Руснацох, цо зме ше як кертици удомели до жеми керестурскей, мочарней. Цо зме ше отаргли од своїх Карпатох. Брегох цо ше спинаю до неба красни, желени, богати...

***

Були нашо предки дарунок княгиньом и краліцом, повстаніки Дожийово, куруци Ракоцийово... И вшадзи були скламани! Постали зме крипаки и вец як крипаки зме ше дзвигли против себичних панох цо нам живот знічожовали однімаючи нам од устох плод нашей власней роботи! Постали зме куруци, вирни борци своего пана Ракоция, котри обецал и нам шлебоду. Войовали зме з нїм, вше потамаль док зме не спознали же ми и далей маме раби остац, а пан и його мадярски народ панове нам маю остац!

Руснаци котри жию у Швайцарскей, на своїх X "Прадкох" у Алпох (16 бок)

Пришли нови панове. Панове Австриянци, Габзбурги-Шенборни, а нашо доми огніска и погореніска постали. Шицки влапени хлопи – такой забивани. Нови пан ше обраховйовал з Русинами як зоз власним шмецом.

Ми прежили!

Прежили зме шицки страхоти!

Розсельовали зме ше ширцом!

Прежили зме и надвладали шмерц!

Але не зоз копию, мечом и пушкой! Ми войовали зоз плугом, мотику, шерпом. У тей борби за живот – у роботи ми здобули своєю г'аздовство. Ту нам не було ровних. Чесно зме робели и вимагали и чесни статус. Припознане на чесни живот, здобути зоз чесну роботу!

***

Бачка нашим приселенцом постала дом 1751. року. Од часу кед зме здобули царске право жиц и робиц на тей жеми. Давац царови – царске, панови – панске, церкви – Боже! А нам часто мало оставало!

Робели зме, а не войовали и славу оружия не велічали!

Здобували зме славу своего оружия. Цешели зме ше кед нас пан и г'азда вжал на роботу, кед зме своєю бразди жеми не мали, жита зашато не було, а жени грубли, дзеци ше з плачом на швет глашели.

Жимски руски бал у Киченеру отримани 9 марца 2002 року (9 бок)

Цо остало мацером и оцом робиц? Дзе виход гледац? До котрого хотара пойсц?

Ишли вшадзи дзе требало мотику, дзе бул нужен шерп, дзе гледали плуг. Вше нам тоти орудия були власне оружје! Вше зме го чесно хасновали пре свой равноправни живот у швецѣ тим австро-угорским, вец югославянским.

Обрабляли нашо предки мочар керестурски и коцурски, вец рит дюрдьовски, жем лесовиту и грунковиту беркасовску, шидску, бачинску, та петровску и миклошевску... Же би запановали аж и у андришевских, андриевских, пишкуревских и равсволеских польох.

Вшадзи мотика, плуг и коса!

Мотика и ход ухилени, але твар швицаца и горди попатрунок до оч каждому! На цудзи твари, на панства и панох!

***

Америка, постава нови дом Руснакови!

Место мотики, Руснак воює з лопату и пиюком. Виніма каменче (шлюнок) з рикох, угель копе под жему, прави пайпи зоз зомлетого каменя, помага при мурованю и правеню хижох и фабрикох, копе подземни ярки за городски водовод и канализацию, лее ляцину... Знова роби тоти найчежши работи. Роби и зарабя. А кед ше находзи у цудзини, постава и роботник у огняних фабрикох...

Але и дому ше враца. Зоз заробком. И постава пан на своїм. Прецешлїви же и вон газда. Заробел и дзецом бразди жеми, але и себе на старосц, же би мал хлеб насущни!

***

По Першей войны знова Руснак зоз своїм оружїем одходзи до швета. До жемох Европи: Австриї, Немецкей, Французкей... До Македонїи, южней Сербїи, на Косово. И до обидвох Америкох – Северней и Южней, але тераз до Аргентини, ЗАД и Канади.

Знова обрабляц и аргентински поля, и чисциц жем канадску од каменя же би ю могли плуги орац и комбайни жито тлачиц. Але шеда Руснак и на комбайн, та и коши и тлачи, и на своей фарми, и свойо гереги на драгох и городских пияцох предава, а будує и драги, а роби уж и у модерних фабрикох. И спомага ше...

Але, прето же є уж у цудзини роками зоз свою фамилию, – ту у цудзини му дзеци вирастаю и за край тот и жем тоту прирастаю. Пуцаю корень до жеми. И, за нїх, цудзина постава їх дом!

Оставаю Руснаци у Америки, Канади, Аргентини...

Розшеваю ше, але и затрацюю... Поставаю виселенци, гражданає швета. Поставаю Американци, Канадяне, Аргентинци. А вше меней Руснаци!

Нестало Руснацох у Акрону, Клевланду, Детроиту... Нестало Барбитона – Американьского Керестура. Американски Хромиши, Сакачи, Жироши, Надянци, Кандрачи знаю же дошка знаю... Починаю вигледовац свойо коренї, признавац ше о своїх у Краю!

***

Отворели ше гранїчни капуре югославянски и шветово и за руски роботни руки року 1970. Руснак бул медзи першима. Велї пошли дочасово и врацели ше дому. А велї уж приросли за жем немецку, австрийску, шведску, англійску...

И австралийску, бо найвекше число драга з Немецкей одведла до Сиднею, Аделаиди, Бризбейну... Пошли даєдни и на Нови Зеланд. А єст наших и у Африки и Азиї. Єст их, лебо их було.

У остатнім дзешецроцю II милениюма Руснаци постали вибеженци и виселенци. Вельке число – до Канади. Пре будучносц своїх дзецох. Пре їх безпечносц. Бо Руснак не за вояка. Вон славу не здобува з мечом и пушку.

У остатніх войнах у Югославиї вон бул знова скламани. Послати бул штрелец на власних братох и шестри у билих кабатах!

Одлетли млади герлїчки праве у чаше 250 рочного ювилея! Охабели свой край, пошли на дзешатки и стотки до швета. Нешка их, уж вецей стотки єст у Немецкей, Америки, Канади, Австралиї...

Векшина ше нїгда вецей не враци на жем керестурску, и коцурску, и дюрдьовску, и шидску и беркасовску... Не враца ше до Шиду, Вербасу, Нового Саду, Вуковару...

У швецѣ з роботу и знаньом здобуваю свойо щесце. Награда им безпечносц и стандарт! Але, очи им запатрени на родими Край. У Краю им остало власне дзезинство, младосц и радосц!

Обединьме тоти попатрунки, тоти носталгїчни погляди!

Тримайме ше ведно гоч зме ширцом розшати по швецѣ!

Най нас тот Гласник обединї и зблїжи. Най нас зединї зоз Крайом и зблїжи медзи собу. Пре нашо тирване и пре будучносц наших потомкох, цо ше не маю прецо ганьбиц за свойо коренї.

Нашо оружје работа. Пожертвовна и чесна!

М. Жирош

РУСНАЦИ У АРГЕНТИНИ, ЗАД И КАНАДИ МЕДЗИ ДВОМА ВОЙНАМИ

Пише:
**МИРОН
ЖИРОШ**
(Казинцбарцика,
Мадярска)

КОЛО 200 РУСКИ ДУШИ У "НОВИМ ШВЕЦЕ"

При рускому жительство, окреме у Руским Керестуре, после Першей шветовой войны приходзи до значних дружтвено-политичних, економских, образовних и культурних прменкох:

– Войводина уходзи до составу Кральовини Сербох, Горватах и Словенцох, познейше Кральовини Югославиї,

– Витворена политична шлебода и право на национални развиток,

– Основана единствена национална культурно-просвитна организация – РНПД, зоз чим формално оживотворени национални препород. (Утвердзене нашо мено Руснаци,

язык, писмо, образованє, культурна дїялносц и национални напрям розвитку.) Шицко ше одбува з участвованьом народних представникох з Войводини и Славонїи, з местох дзе жили Руснаци. Шедзиско РНПД у Руским Керестуре, найвекшим месце Руснацох у Войводини, односно Кральовини Югославиї, а його филиали организовани у шицких векших местох дзе жию Руснаци. На тот способ приселени Русини з Горници до Южней Угорскей як руски народ – постали Руснаци як национална заєдница, одвоєна але источашне и национално единствена з найвекшу часцу истого народу, украинским народом, котри ше на автохтонеї териториї скорей национално препородзел.

– Очекує ше преїг аграрней реформи злепшане материялно положеня при жительствоу без жеми. Медзитим, з окончованьом аграрней реформи зневерене вельке число безземного жительствоу. З аграрного фонду жеми достало барз мале число, а и то у околних хотарох, та и оддалено од валалу и вецей дзешатки километри. Єдно векше число Керестурцох достало жем у Дальским риту и ту снуе свой валалчик.

– Пошвидшано приходзи до стваряня векших маетних розликох медзи богатим и худобним жительствоу – окончує ше класна диференцияция. Тарговане зоз жему предложене, керестурски газдове купую жем лебо беру под аренду жем у околних хотарох, предложує ше салашке газдоване и будую нови салаши, а худобне жительство без жеми и з мало жеми (предаваюци маесток) предложує висельоване зоз валалу до Бачкей, Сриму и Славонїї – Господїнцох, Райового Села, Гунї, Вербанї, Андрияшевцох, та и до Босни коло Берчки, а значне число одходзи на роботу до преїгокеанских жемох: Зединених Америцких Державох (Америци), Канади, Аргентини и Бразилу.

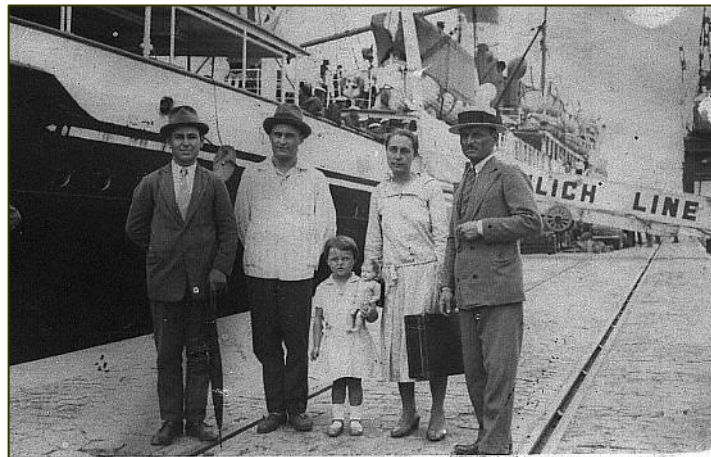
Єдно число наших людзох одходзи до Америци такой по Першей шветовой войны. Хаснує повойново вигод носци, але пре огранічоване числа одходзене спомалшене. Часточне одходзене оможлівене у чаше од 1926. по 1932. рок. То були тоти роботніки котрим ше удало уключиц до предвидзених квотох цо их дошлебодзели Зединени Америцки Держави, Канада, Бразил лебо Аргентина. За одход до спомнутих америцких державох путнікох вербовали рижни путніцки агенції и преїг своїх агентох оможлівовали нашим людзом здобуване права и шицко друге цо им требало за одходзене.

На одредзени способ до тей акції уключене и РНПД преїг Руских новинох, сполнюючи часточне и свойо цілі на економским подпомаганю руского жительствоу. Руски новини з часу на час информовали наших людзох о можлівосцох одходзения до преїгокеанских жемох. У тей роботі окреме ше ангажовал млади адвокатски приправнік Илько Крайцар, зоз Шиду.

О обставинох, роботі и живоце наших людзох у Америци часто писали и Руски новини, же би у чаше кед криза запановала, застановели свойо писане. З єдним словом поведзено – материяльне поднімане наших людзох пре шветову кризу спомалшене, та аж и онеможлівене, та виостало и вербоване людзох за одход до преїгокеанских жемох. Злепшане газдованя, материяльне подпомагане та аж и оможлівйоване же би звекшали свойо маетки чи зоз заробком у краю, у других местох, лебо купели маетки у других руских стредкох – то була єдна од зарисованих задачох РНПД. Организуючи земледїлцох тоту діялносц успишне робел Евгений Гербут, адвокат у Руским Керестуре. Його діло сноване „Клуба земледїлцох“ и „Кооперативи“ у Керестуре. Приклад Керестурцох шлїдзели и други руски стредки, дзе тиж сновани шпоровни каси, кредитни задруги и рижни други способи взаємного подпомаганя земледїлцох.

До преїгокеанских жемох у чаше медзи двома вой нами пошло значне число Руснацох зоз Бачкей и Сриму. Дзепоедни пошли до ЗАД, а векше число до Канади и Аргентини, а лем дзепоедни до Бразилу. У ЗАД и Канади було Керестурцох, Коцурцох, Дюрдьовчаньох, Беркасовчаньох и Миклошевчаньох, а у Аргентини Керестурцох и Петровчаньох. Єдно вельке число з нїх ше врацело до Краю кед криза онеможлівйовала заробки и спричинела подполну безработносц.

Як цекло одходзене и знаходзене наших людзох у Аргентини, ЗАД и Канади, окреме майстрох, маме нагоду спатриц преїг писмох Дюра Папуги, жителя з Руского Керестура, котри 1927. року одходзи на роботу до Аргентини, и здогадованьох Габра Новака з Коцура и Янка Мацка з Беркасова, як и векшого числа наших людзох зоз других наших местох, як наприклад Миколи Ивана з Коцура, Павлини Заступел, народзеной Хромиш и Данила Дорозакія

Яким Пашо, Дюра Папуга, Фебрана Варга (4 роки), Веруна Варга родз. Сивч и Габор Варга, єй муж. Хлопи випровадзали Веруну Варга и єй дзивче назад до Европи (1930 рок)

з Дюрдьова, Веруни Надьовой з Керестура, Мелани Чордашовей и Петра Костелника з Петровцох и других, котри тиж у истим чаше пошли до Канади. Дюра Папуга, Габор Новак и Янко Мацко, як и велї други, врацаю ше дому 1932-1934. року, уж кед роботи и заробкох нет.

У Аргентини на роботи, окреме у Буенос Аиресу, у анализованим чаше, медзи другима, були тоти особи: **Дюра Папуга**, калапар, **Габор Варга Шокцов**, столар, **Янко Ніряк**, коваль, зоз жену **Ирину** и дзецми, **Янко Бабинчак**, коваль, **Михал Папуга Дюрчов**, **Яким Пашо**, **Гвожджак**, **Єва**, **Вереш**, **Фейди**, **Римар**, **Пинтер**, **Пештика** и **Бодваньски** зоз Руского Керестура, **Яким Рамач** з Пишкуревцох, **Михал Венчельовски Лукачов** и **Михал Костелник**, з Петровцох и други.

У ЗАД була єдна часц з тих, котри ше не врацели до Краю скорей Першей шветовой войны и уж постали виселенци, а и єдно число з тих цо ше им удало такой по войны поїсц до Америци. То: **Дюра**, **Михал**, **Константин** и **Янко Хромишово**, **Василь Иван Фитькошов**, з Коцура, **Єфрем Чордашов**, **Макайово**, **Планчаково**, **Рагайово**, **Полдругого** и велї други з наших валалох.

У Канади були: **Габор Новак**, **Силви Бучко** зоз Коцура, **Митро Лазор** з Господїнцох, **Елемир Гарди**, **Йовген Михальовски**, **Йовген Сабадош Лиси**, **Михал Барна**, **Михал Чизмар**, **Дюра Надь**, **Владо Надь**, **Берци Баран**, **Микола Провчи** зоз Керестура, **Янко Мацко** з Беркасова, **Илько Олеяр** з Миклошевцох, **Дюра Рац**, **Данил Лендср**, **Дюра Хромиш Бобаль**, **Янко Пап-Дюрань**, **Янко Салак**, **Дюра Такач** з Дюрдьова и велї други.

***

Скорей газдовскей кризи преїг Кральовскей Голандскей агенції одходза з Руского Керестура до Аргентини вецей ремеселніки. Преїг агенції, вони источашне здобуваю право одпутовац кед обезпеча одвитуючи документи – три увереня и лікарске свидоцтво. Медзи нїма и **Дюра**

Папуга Дюрчов, 17 рочни калапарски калфа, млади амбициозни челеднік, котри „шніє о индустрийним препородженю заостатого краю“. Прето же за одход до Аргентини право могли достац лем земледілци и вон одходзи як земледілец.

За здобуванє права же би пошол робиц до Аргентини Дюра Папуга обезпечел шлідуюци документи:

1. Уверене же є способни за роботу з **котрим ше шведочи** же ше Дюра Папуга вше добре справовал, же є способни за роботу и же нігда не жобрал;
2. Уверене о добрим справованю, з **котрим ше шведочии** же Дюра Папуга за остатні пейц роки не бул судски карани ані за еден деликт, же не припада и не припадал гу ніякому комунистичному лебо анархистичному дружтву;
3. Уверене о означеним заніманю, з **котрим ше шведочи** же Дюра Папуга жиє у Руским Керестуре, срезу Кули, же є по заніманю земледілец и же є способни витримовац ше зоз своєю роботу;
4. Лікарске свидоцтво, з **котрим ше шведочи же Дюра Папуга нешка бул лікарски препатрени та пренайдзене** же є душевно не хори и же не ма епилепсию и же є не шалени и же нігда не бул, же не ма трахому лебо другу хороту очох, же не ма ефтику лебо даяку другу операцу хороту, же є не пияніца и же не ма даяки тілесни недостаток.

Документи обезпечени на предписаних формуларох Краљовскей голандскей агенції, таксирани и подписани од компетентних особох Општинского поглаварства у Руским Керестуре, оверени з боку Поглавара среза кулского, Жупанийского лікара (физика) у Сомборе, та аж Уверене о добрим справованю потвердзени з боку Министерства нукашніх ділох у Београдзе и генералного конзула Аргентини у Београдзе.

Дюра Папуга Дюрчов у Аргентини бул од 1927. до 1932. року. Робел як шлосер у тлачидбох и калапарски калфа у фабрикох за вирабяне калапох. За тот час вон ше дописовал зоз своєю мацеру, братом, шестрами и пайташами у Руским Керестуре.

За тоті шейсц роки мац Ана Папуга, народзена Голович синові написала вецей як седемдзешат писма. Син ей врацел вельо меней. Тоті писма драгоцине документарне жридли при спатраню социјалних, економских, културних и вирских обставинох у Руским Керестуре и социјалних обставинох при занятих роботнікох под час економскей кризи у Аргентини. Писма значни и за лингвистох, бо у ніх „записани“ своєчасови народни словнік, лексика, „мадарске писмо“ присподобене гу руским словом, фонетски правопис итд.

Писма, односно їх зміст и порученя пребогати зоз християнским моралом, християнскими животними началами. Мац сина у цудзини и надалей упутює на чесни и християнски живот, на осторожносц же би ше чувал „лукаваго“, надпомина му же би сполнел обовязки дати на ладі, же би сновал венци святого Кирила и Мефтодия, ходзел до Церкви, слухал Богослуженя, упутйовал младих на християнски живот... Не виоставаю и поради же би постал дзияк, читал церковни кнїжки, писал до Руских новинох, послал помоц и даровал на Руску просвиту. Мац ше з нім радзи о найхасновитшим способе трошеня чежко заробеного пенежу, о женідби, о работи у своїм краю на хасен свойого народу, Церкви и на радосц Господа Бога.

Виражени думки у писмох, написани зоз просту руку, але брилиантним чувством любови мацери Ани Папуговеј

спрам своїх дзецох и своих людзох и їх моралного християнського живота – вирастаю зоз споконвичного домашнього, церковного и школского образования и вихованя. Спрам ей спознањох – човеково ество у Божих руках. Ми не знаме прецо ше нам дацо случує, але Бог зна и вон нас водзи... Ми маме буц подзековни за радосц и щесце котре доживуєме, а неприемносци примац як „Божу волю“ и очековац ласку. Мудросц Ани Папуговеј, народзеной Голович – прикмета звичайней просвишеносци рускей жени и мацери, слупа фамилии, дома и газдовства, але и пестунки, виховательки и учительки. Вона, як мац, насампредз фундамент и християнського и шветового воспитаня свойого потомства – будуцих чуварох рускей традиції. Вона учи почитовац роботу и у работи пренаходзи спашене и видзи розришене шицких чежкосцох. А у стредзиску творчей работи треба же би пановала вира и любов гу Богови небесному и надія же за свойо християнски діла заслужиме Божі благослов. Рускиня Ана Папуга невисгати совитнік, радзи цо и як треба робиц и зробиц, але конєчну одлуку препущує синові, наглашуюци як би вона любела же би було. Вона сцербезліва, страхує чи ей „поради“ не виволую синово неписане, а на шицки трапези забува накадзи сцигне синово писмо.

Син Дюра Папуга насампредз продукт ей християнського упліву и вихованя. Краша го християнски чесноти. Помага гладним, жича, а свидомі є же тот чежко заробени пенєж нігда му не будзе врацени. Але є шешліви же роби добри діла, же ше справує як правдиві християн и постава позитивни приклад за „лукаваго“, бо ніхто з ніх не пририхтани зношиц таки жертви як вон.

На тот способ, попри дружтвено-економскей и културно-образовней димензії – презентовани писма значни и пре духовно-виховну компоненту, котра по традиції усадзена до руского ества и ведно з роботносцу краши и нешкайшу популацию Руснацох.

Але источашне тоті мацерово и синово писма добра нагода же би ше їх читаче задумали кельо вони, односно кельо ми, як їх дзеци лебо унуки, їх перше лебо друге поколенє, як їх нашлідніки, кельо зме сполнели и у якей мири сполнюєме традиційни залоги своих предкох и чи достоїнствено почитуєме и чуваме подаровани духовни скарб.

* * *

Закончуюци тото кратке розпатране рускей миграції до прејгокеанских жемох у чаше медзи двома войнами, констатуєме слідующе:

Медзи двома войнами предлужене одходзене наших людзох до прејгокеанских жемох: ЗАД, Канади, Аргентини и Бразилу. Одходзело ше у вельо меншим чишле як до ЗАД пред Першу шветову войну. Одходзели, углавним, тоті ремеселніки и земледілци цо дома не мали работи, односно, котри не мали жеми и одходзели ше до прејгокеанских жемох материялно подняц и за пришпоровани пенєж у Краю купиц жеми, роботни статок и орудіє за роботу.

Тоти, котрим ше удало пойсц скорей и не залапела их газдовска криза, и на час сцигли дому, тим ше попишело материялно змогнуц. Гевти други, уж раз заробене и зашпороване мушели трошиц и длуги роки им требало робиц же би себе у Краю могли олегдац материяльне положене.

Нашо спознања нешка таки же зоз шицких наших местох людзе у значним чишле одходзели до прејгокеанских жемох. Зоз дзепоедними хлопами одходзели и жени. Векшина ше и врацела до Краю. Оценюєме же медзи двома войнами у Аргентини, ЗАД и Канади було коло 200 особи,

односно же було особи зоз коло 200 руских фамилийох. Спрам порадох и правней помощи адвокатского приправніка Илька Крайцара и „Руских новиных“ у прејгокенаских жемох було вецей дзешатки особи, а гевти други пошли, а и врацели ше, углавним прејг других агенцийох.

Велькей часци тих цо ше зоз ЗАД и Канади врацели такой по Першей шветовой войны, а и тоти цо ше врацели скорей 1930. року, тим ше удало принесц заробени пенсж и у Краю злепшац свойо материалне положенє, накупиц жеми и успишнейше предлужиц свойо польопривредне газдованє.

ЮЛИН СИВЧ КАТРИНА: ДРАГА ОД КЕРЕСТУРСКОГО ЯРАШУ ПО КОРАЛНИ ГРЕБЕНЬ АВСТРАЛИЇ (1)

Пише:
**Гавриїл
КОЛЕСАР**
(Киченер, Канада)

ЯРАЩАНЬ ЗОЗ ЛЄВОВИМ ШЕРЦОМ

- Док бул хлапец, на нїм поламани вецей палїчки док го били як на шицких його пайташох ведно
- Як хлапчиско опробовал скакац зоз шицких мостох котри завредзовали же би ше з нїх скочело - од нового Велькошорского та по слуписка моста опрез Петроварадинскей твердинї
- Як легињчок у зводох и оначеньох найволеєл похасновац, як аргумент, свою песц
- Як легињ и уж доказани талантовани автомеханичар - ришел щесце погледац у Немецкей, але фамилийни мир нашол - у Австралиї
- Як родитель, 6 раз почувствовав радосц буц оцц але прежил и глібоки смуток утрати свойого чада

Друга половка 50-тих и перши роки 60-тих були, по велїм, окреمني период у активносцох рускокерестурскей младежи. На єдним боку, було ище вше досц рецидивох старого способу, блїзшого рускей традициї, але почали медзи младих уходзиц и цалком нови идеї и уплїви зоз векших центрох у жеми, та и зоз Европи и з далекей Америки. Условија за то були вше комплетнейши - було вше вецей радио станїци (розуми ше, и радио апарати у обисцох) а то заоштровало и квалитет програмох у борби за "свойого" слухача, зявйовали ше нови новини, було вецей файти часописох, перших колор виданьох, ТВ нагло преберала позициї як информативне средство No. 1, як наисце єден чаривни облак до швета. Синемаскоп сцигнул и до валалу и сала биоскопа була скоро вше полна, розгласна станїца покривала ширши регион центра валала, танци у Желеней загради постали цошка незабуваюце, печач на памятокх цалих генерацийох. Шицки условия у валале водзели гу наставану чоґошик цо познейше шицки препознавали под назву "Червена ружа".

Дакедишнї ривалски групи дзєцох и младежи, познати як курташорци, велькошорци, буджачанє, капушанци, баришанє и подобни котри непрерывно були у биткох за "свою територию", кед до свойого краю не пушцали "процивнїчки елементи", тераз мали благшу форму. Наступела толеранция та озда прето и битки були ридши, и не таки кирвави як скорей. Медзитим, рецидиви такей файти здружованя було. За тот час була характеристична групация хлапцох зоз Ярашу (такволани Ярашанци) котри були компактнейши як други, лепши у фодбалу, спорту, у битки, порихтани єдни другим прискочиц до помощи у каждей нагоди кед помоц требало. Ми, осамєнши, пробовали зме ше даяк уруциц, "приквачиц" гу тей групи хлапчискох, гоч то вообщє не було легко посцигнуц. Требало длуго здобувац їх довириє и - вше ши бул якош странєц за їх группу.

П б класа учительки Папуґовой (1955/56 рок). Юлин Сивч шєди такой при учительки. У тей генерациї були и даєдни школяре котри познейше дали значни прилоги нашей култури - ту пок. Яков Салак, професиїни глумец, та Владислав Надьмитьо, композитор, а ту и Дюра Фекете, футбалер "Русина", Златко Пап (тераз у Загребу), Янко Сопка (електронїка), и други

У тей групациї хлапцох ше, зоз досц специфичну окремносцу, визначовал єден котрого характеризовал складни мускулатурни склоп цела, швидки погляд, лєвовске шерцо, непредвидлївосц, шмелосц котра ше гранїчєла зоз шалєнством, але и єдна недефинована сила котра го, дзєкеди, наганяла же би правєл ексцєсни ситуациї пре котри ше його мац непрерывно лапала за главу и брала палїчку же би го "оплатала". Сушєди дудрали пре його "живосц". Место го, од малочка, не тримало! По темпераменту бул таки же, єдноставно, не могол шєдзиц на єдним месце длужєй як 10-15 минути. **Юлин Сивч Катрина** бул медзи першима у тей групи хлапцох зоз

Ярашу, медзитим, у сущности, вон вше бул индивидуалец, нігда прави тимски человек.

СКОЧИЦ З МОСТА, ГОЧ КЕДИ!

Лем кед ше поверхово патрело та ше здобувало упечаток же дні и мешаца у другой половки 50-тих преходза помали, леніво...Гоч випатрало же длугоки и горуци лета на бегелю не маю конца-края, наприклад, у сущности, темпо живота ше теди нагло звекшовал, живот поставал рижнороднейши, интересантнейши. Тото окреме "пасовало" такому темпераменту яки бул Юлин Сивч. У таким милеу дньови живот уж понукал тельо того цо требало опробовац, ошацовац, винайсец му початок и конец, же ше на гевти, нормални обовязки, ані не могло сцигнуц пребарз думац а дзе ище и сполньовац их. Пре свою екстра любопитлівосц Юлин, релативно вчас, упознал и опробовал шицко цо год ше у валале могло опробовац - навелько бавел билияр, знал ше куглац бо ставял бабки и врацал кулі хлопом цо ше куглалі, знал ше картац и за забаву але и за пенсж, випендрал ше на кажде древо и кажди будинок у валале котри то заслужовал, а специялносц у пендраню му були муриска розпочатого Дома култури котри вец, так розбабрани, роками остал чекац лепши часи. Учене му не було на першим месце але вше сполньовал основни обовязки або ше голем знал вициганіц, кед требало. Внезделью пополадню обовязно приходзел до кина зоз векшу групу Ярашанцох, а после сцигнул и на фодбал кед же "Русин" бавел дома. Бул добри, наисце добри физкултурнік ("магарца" на физичним прескаковал так як кед ви задуеце, наприклад, на пирко и воно легко одлеци гет од вас, а и на других справох бул найлепши у класи).

Лето було його час. Док ше ми ище лем учели плівац так, по псовски, коло краю, док зме плюскали по води з кантичками на хрибце котри специялно правел кломфер Варга за таки нагоди, Юлин теди уж навелько преходзел бегель при Бандура муряюци ше попод воду, од чайки та аж по над на другим боку.

Не було того моста у рускокерестурским хотаре, та и ширше, з котрого вон не скакал. Скочел **перши** зоз Велькошорского моста, чим бул закончени, гваря же ище ту и там стирчали лати зоз води, заостати од будованя. Не бал ше, єдноставно, и скочел бо так сцел. Скакал зоз гайзибанского вепровацкогo моста. Скакал до бегелю при Хижки, скочел и зоз дакедишнього Буджацкогo моста а кед скакал до шлайсу, у котрим було ледво по пас води, даедни ше, док лецел гу дну шлайса, жегнали.

Ми ище не знали ані дзе ше цигари купуе у валале, такповесц, а вон уж навелько курел. Интересантно же го алкоголь не прицаговал. Мощни напої такповесц вообще не сцел, пиво попил баш кед ше го гайдекало. Познейше, уж кед мал 17-18 роки, и кед случайно попил вецей, теди указовал якиш незвичайни, агресивни бок своєї особи. Теди було найлепше пойсец од нього и охабиц го самого. Медзитим, ридко кеди вон конзумовал мощни напої, барз ридко.

Ту и там ше побил. И, углавним, вше вон бул побиднік. Юлин бул особа котра нігда не прилапйовала длугоку дискусию, розпатране и вагане аргуменцох, обяшньоване и филозофиране, та же би ше так розришело даяке зражене. Його ключни аргумент бул раз два приме-

нети - место вельо обяшньованя вон замахнул з праву, з ліву руку и партнер уж лежал на жеми. Бул набилдовани, мощни, невисоки але компактни, полни сили. И кед рушел, кед замахнул, ридко хто могол дац озбильни одпор. У битки, вон мал и моц, и рутину, але и **шерцо**. А други, ридше, мали тото остатне. Правда, знал свою меру, знал же до кого ше не може репиц и од кого ше ма у валале

Юлин Сивч у дзецинским летовалішу у Бакру, при Риски, влесе 1960 або 1961 року. За нїм стої автор того напису

чувац бо вицагне грубши конец. Участвовав и у биткох зоз Вепровачанями, кед правели нешор на танцох у валале, кед провоковали. Звичайно там коло пол ноци, кед прешли кажду граніцу (Руснацом дакеди барз вельо требало за зогриване) вец ше нашо хлапци лапели до нїх жадаюци их дакус оплатац. Юлин пошол з групу напредок, прикрили ше до ярку на виходзе з валалу гу Вепровачу, и кед Вепровачане сцекали з валалу, а вон их з ище даскеліма дочекал з паліцами и ище их загнали же би швидше дому, до Вепровачу, сцигли.

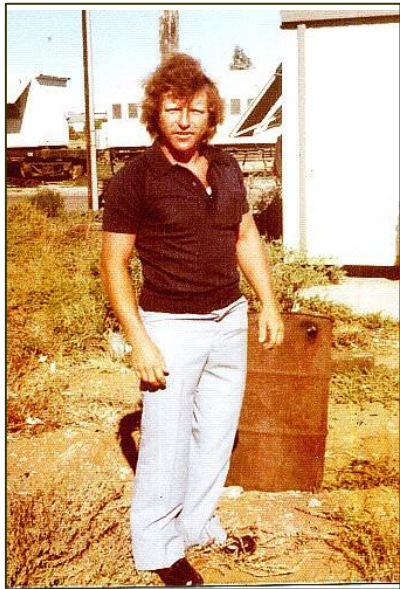
Любел добру музику, добри рокенрол. Док сом пуцал плочи на летніх танцох у Желеной загради або вжиме у Младежским доме (у старим доме, у сали дакедишней Паньскей карчми), знал присц гу мне и улїзно ше ошмихнуц а мне було ясне же цо сце - або Фетса Домина або Елвиса Прислия. Найчастейше сом му сполнел жадане (а як бим и не кед тоті шпиваче були, а и тераз су, и мойо специялни любимци). А вон вец скоком гу першей партнерки и - удри рокенрол. То требало видзиц!

ОДХОД ДО ИНОЖЕМСТВА

О каганцу сом лем слухал од бабох и дідох, же то ше так дакеди у обисцох, вечарамі, швицело. А вец, дзешка 1958 або 1959 року, кед у валале не було по цали ноци струї пре реконструкції електричней мрежи, ми, векше дружтво, надумали ше картац. Пошли зме, нормално, до Юлина. А струї нет. А швички нет. А Юлин, ані два-ані три, нашол єдну конзерву, усипал до ней масци, вохпал рендочку и запалел. До трох рано зме остали, а картане смачнейше було бо, гат, при каганцу зме "робели". Не важне же нам очи скоро випадали.

Юлинов оцц, тиж Юлин, бул тракториста. И то було, вироятно, досц же би ше Юлин "заражел" зоз

машинами, зоз техніку. Прихильносьц гу мотором и перевозком непрерывно указовал. Розберал, складад, преучовал койдзєяки апарати, патрел кед оєц дацо оправа на трактору. Озда тото було и одлучуює кед виберал животне занїманє - ише у 5 класи основней школи точно знал же пойдзе за автомеханїчара. И тото ше и зисцело. Кед почал ходзиц до Кули, до Школи школярох у привреди, родичи му купели моторку **Томос Т-12**. Була то, о кратки час, найпознатша моторка у валалє. Чухал ю, гланцал, допатрал, штеловал...

Юлин Сивч Катрина 1970 року. После того часу ше му скопо шлїдлє ствarelо

Робєла як годзинка, буквално як годзинка. Запалєл ю, вєц зме уцїхли и слухали зме єй перфек-тнї звук на лєр-гасу. То була окремна музика. А цо робєл на нєй, яки фїглї, то лєм требало видзиц. То не мали анї даєдни циркуси на своїм репертоаре. Потим як закончєл школу и постал автомеханїчар, пошвидко пошол до войска. Кед ше врацєл, єден час робєл и у Новим Сазє, там сом го стрєтал з часу на час. И вєц сом чул же Юлин Сивч пошол вонка. Пошол до Нємєцкєй. Од тєди па надалєй шицко цо сом о нїм чул звучало досц нєпрєвєрєнє, нєсигурнє. О пар роки сом "чул" же ше, нїби, нашол у Лєгїї странцох. Га, нє верєл сом алє, знаючи го, нє чудовал бим ше кєд би то було так. Вєц сом чул "прєвєрєни" вистки же є, можєбуц, у Австралїї, же ше обєговал на моцних автох, мал гаднє нєшєсцє и страцєл єдну ногу. И до того сом шицко нє верєл гоч, руку на шєрцє, на хвильку сом сєбє подумал - ша тєльо того робєл, цо було на рубцє живота и шмєрци, дзєкєди, же би анї нє було чуднє кєд би го, нїа, и щєсцє раз знєвєрєло и кєд би такє дацо дожил. Мєдзитим, шицки такї гласи були у якєйшик молги, були нєясни, нєсигурни...

На початку 80-тих сом му цалком страцєл шлїд. Пошол сом по своєй животнєй дражки а його ми дражка и так уж досц длуго була замуцєна, нєпрєглядна, та сом ше прєстал розпитовац за нєго.

МАМОК ЗА ОКРЕМНУ РИБУ

Интерєсантнє тото же такого Юлина Сивча, яки є у основних смужкох описани у прєходнєй часци, познала такповєсцє кждєа особа у Руским Керєстурє. Даскєльо гєнєрациї млєдїх знали о нїм шицко, прєприповєдвєйовали шицки його фїглї, прикєлєди шмєлєсци, знали кєди ше побил, цо новє доказовал... А кєд пошол з валалу 1969 року - за даскєльо роки слика о нїм виблєдлє, новї гєнєрациї дорєстали алє о нїм скоро нїч нє знали. Нєшка, вирєятно, у валалє вєлї призабули на нєго. Памєтаю го живо лєм його найблїзши, родзина, пайташє, припаднїки

його гєнєрациї. Роздумовал сом вєльєраз о тим як о єднєй фїлїтї фєнємєна. И ту мє вєц вшє озновє якаш любєпитлївосц обнїмала, думал сом - ша кєд мал такї интерєсантнї живот и робєл вшєлїяки чуда док бул у жєми, у Керєстурє, га муши жє ма и у тим далєким швєцє койцо интерєсантнє, уж лєм прєто жє го мєсто нїгда нє тримало. Вон ше прємєнїц, сигурно, нє можє! Тото ми з часу на час будзєло жажду жє бим нашол даяку капчу до нєго.

Кєд мє драга принєсла до Канадї стрєдком 90-тих мал сом щєсцє пошвидко упознєц моц и прєдносци Интернєта. Тєди сом видзєл жє на Интернєту уж положєни комплєтнї тєлєфонски адресари Амєрики, Канадї, Нємєцкєй, Французкєй, Австралїї... Австралїї!?! Блїсло ми прєд очми - га то нагода жє бим прєйг тєлєфонских рєгистрєцох дошол, євєнтуално, до Юлина Сивча. Мал сом, при тим, лєм пар дилєми, дзє го глєдац, у котрєй часци Австралїї. Абє, питал сом ше, чи у мєдзичашє нє прєшол на Нови Зєланд абє до Тасманїї? Шєднул сом за компьутєр нєяр 1996 року и пробєвал сом го найсц. Тєстирал сом адресари и прєйг вариянтох його мєна, и прєйг прєзвїска, бул сом глїбєко сцєрпєни, здумовал сом нєможлїви вариянти и - нїч. Ишє на пар заводи сом шєдал за компьутєр, пробєвал ишє и тото, и гєвто и - зновє нїч. Нє було ми ясно, ша кєд оддуркам прєзвїско даєдногє з прїятєлєцох у Австралїї такєй ми вирєци його адресу и тєлєфон, а Юлина Сивча - нєт. Цо ше то з нїм збуло, дзє би моглє буц? И зновє сом одустал, охабєл шицко за лєпши часи.

Анї сом нє шнїл жє ше помєли прїблїжєвал час кєд ше укажє по хто зна хтори раз жє живот, уствари, найлєпши рєжисєр.

Зєз инж Жєлимїром Папом зєз Сїднєю змє, у мєдзичашє, розпочали конструєванє даскєлїх вєб сайтєцох о Руснацох, мєдзи нїма бул и зєднїцки прєєкт, вєб сайт Руского Керєстура. Робєли змє рутински, прєходзєли на други работи и тєми, а анї сом нє шнїл жє правє вєб сайт Руского Керєстура будзє тот мамєк на котри ше влєпи єднєа окрємна, вєлєка рїба - **сам Юлин Сивч особнє!**

Нєсподзївано, 12 нєвємбрє 2000 року сом достал ємєйл од Жєлєкє Папа у котрим ми явє жє достал ємєйл од сина Юлина Сивча, у котрим му хлєпєц пишє жє його оцєц зєз Руского Керєстура. Случайно, прєглєдуюци Интернєт, налєцєли на вєб сайт Руски Керєстур и ту нашли Жєлєкову ємєйл адресу. Так ше, послє павзи од штирєцох рокох, нараз закончєло моєо найвєкшє прєглєдованє интернєта.

Юлин Сивч бул найдзєни.

Тєраз, кєд сом мал його ємєйл адресу, бул сом, як ше то гвари, "на коню". И уж пондзєлок, 13 нєвємбрє 2000 року вичєрєли змє зєз Юлином прєши писємкє. Оддїхнул сом. Писал, з початку досц чєжко, вирєчєнєя му були гєрбєви, модлєл за прєбачєнє и поєшнєвовал жє роками нє ма нагєду з даским бєшєдєовац по руски та покєс и прїзабул. Писал ми жє му жєна Австралїянкє, упознєла ю 1974 року и од тєди су вєдно, а и дзєци му родзєни у Австралїї и прєто хєснє лєм англїйски язїк у фамїлїї. Тєраз жию у варєшу Таунсвил (Townsville), то 2500 км сївєрно од Сїднєя, у трєпскєй часци Австралїї, и то уж 20 роки. Дєдал жє прєд тим барз вєльє путовали, жє зєз сьупругу обїшоул **штири раз** доокєла Австралїї док ше ту нє змєсцєли. Описал ми укратко своєо драгу до Нємєцкєй,

та вец причини пре котри пришол до Австралиї, описал ми живот перших рокох у Австралиї, детальнейше о фамилиї... Достал сом основни, важни податки о нїм, але деталі ише вше не. А вяза нам ше знова скоро претаргла и то праве кед зме ше раздели же ше з постредством компютерох повяжеме и вон ми будзе приповедац а я знеєм його животну приповедку. Перше мой компютер бул 2 мешаці у "офсайду", та вец вон мал дяки бриги зоз своїм компютером, зявели ше якиш обовязки и нїяк же

бим удатно комплетовал слику о його остатніх вецей як триец рокох. Виравовал сом, Юлин Сивч пошол зоз жеми 1969 року и 2002 року мал 33 роки як є вонка, и за тот час нїгда не бул у нашиви Старому краю. Прецо? Цо причини тому?

Не сцигнул сом велі загадки розришиц бо сом ше мушел рихтац на драгу до Югославиї.

(предлужує ше)

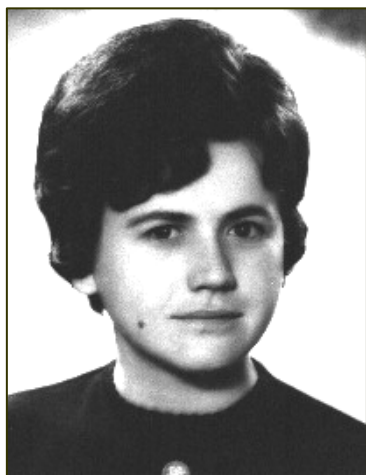
ЮСТИНА ДУЛА ТРУШ: ЖИВОТНА ПРИПОВЕДКА ЗОЗ ШЕРЦОМ ПИСАНА

Пише:
**Амалия
ДУДАШ**
(Едмонтон,
Канада)

НЕ ІДЗ, БАБО, ДОМУ - БУДЗ НАША!

Жадане же би ше пошло до жеми котра вецей обеує, понука, дзе ше голем як- так указує лепша шанса за кус лагоднейши живот, найчастейше було спольньоване так же родзина, котра уж уселена у таким швецє, посилала документи, давала гаранції за дакого. Була то найкратша и найсигурнейша драга за виход зоз Югославиї и за уход до швета котри бул (а и нешка є) насправди досц иншаки. У цеку 50-тих и 60-тих рокох прешлого вику тот способ хасновани у веліх прикладах виселєня.

Юстинка Дула у часох кед ше рихтала до Канади (1962 р.)

Нина **Цилика Палей** родз. Папуга зоз Едмонтону, котра до Канади пришла 1959 року дзекуючи гаранції свойого родзеного оца Дюри, уж 1964 року послала "папери" своей родзини у Дюрдьове, теди 21-рочней дзивки **Юстинки Дула**, же би ю пришла нашивиц на 6 мешаці до Едмонтону. Розуми ше, план бул дакус иншаки. Кед Юстинка сцигла до Едмонтону, нина Цилика не трацела даремно час и, як добра питачка, такой ю упознала зоз легиньом **Штефаном Трушом**. Младосц, нови швет, велі красни упечатки, и красни легинь швидко допринесли же би ше ише красша Юстинка швидко одучела же жада живот предужиц праве зоз тим младим человеком, и то ту у Алберти. Винчали ше и Юстинка остала жиц у Едмонтону.

Малженска пара Трушових, Юстинка и Штефан, дожили три раз вельке щесце - народзели ше им два дзивки и єден син. Дзеци повирастали и закончили школи. **Ганча** закончила за учительку а **Марча** робела 10 роки як секретарка, а тераз є тиж при концу студийох за учительку. Син **Іван** дипломовал хемию и уписал магис-

терски студії. Дзивчата ше попристановйовали, а син пре обовязки на факултету не сцигнул засновац фамилию.

Штефанко и Юстинка Труш 1965 року себе купели хижу за 12 тисячи долари. Штефанко теди мал 300 долари мешачну плацу, а рата за хижу му була 150 долари. Нови, векши авто, "Форд" теди купели за 3000 долари. Юстинка почала робиц 1973 року и теди мала 2 и пол долара на годзину. Престала робиц 1990 року кед мала 11 долари на годзину. Перши 7 роки робела у ресторану, а 10 роки у больниці як больничарка. Бул то ей фах понеже тоту роботу робела и у Новим Садзе, на хирургії, док не пришла тадзи.

Английски язык, приповеда Юстинка, научела коло своїх малих дзецох. Кед ей шици дзеци рушели до школи, вец и вона почала исц до роботи. Року 1967 пришла гу ней ей шестра Ганча Дула але ше вона ту у Едмонтону не затримала длуго. Пошла жиц до Ванкуверу дзе є и нешка.

О 12 роки Юстинка послала папери и власней мацери, и мац приходзи на 6 тижні до нашиви видзиц свойо дзивки, жецох и штверо унучата. Теди до Едмонтону припутовала и Ганча зоз Ванкуверу зоз супругом и трирочним дзивцецом. Радосц за фамилию була велька бо ше по теди видзели лем на сликох. Року 1979 до нашиви Юстинки пришла и ей шестра зоз супругом зоз Дюрдьова и препровадзели як госци полни 6 тижні у Едмонтону, у Трушових.

Кед Юстинково дзеци уж подросли и кед була сигурна же буду паметац цо видзели и дзе були, 1981 року Юстинка зоз нїма пошла нашивиц мацер, шестру, родзину и ей Дюрдьов. Були вони теди и на Ядранским морю, на Плитвицких озерох, у Постойни. З тей нагоди були нашивиц и "вични варош" Рим у Италиї. Швидко прелецели 6 тижні. Зоз супругом Штефком була у Дюрдьове нашивиц своїх найблїзших 1990 року. Вони двойо нашивйовали и Штефкову фамилию у України 1991 и 1998 року.

Юстинка и Штефко були на помощи новим приселєнцом. Послали папери шестровому синову до Дюрдьова, Михалови Дудашови, його супруги и двом хлапцом, Владкови (теди мал 15 роки) и Борисови (мал 12

Юстинка з своїма дзецми - Марча, Ганча, мац Юстинка и Иван (1995)

роки). Вони приходза до Едмонтону концом октобра 1992 року. Приходза до тети и вона им була перша помоц у шицим. А така помоц у новим швецѣ барз, барз драгоценна, то знаю шицки приселенци. И почитую добру дзеку тих котри им помогню. Дудашово еден час и бивали у Трушових, хлапци почали уж трецого дня з того обисца ходзиц до школи.

Штефко тераз уж у пензиі а Юстинка не ходзи вецей до роботи. Маю тройо унучата и вше треба дасдно чувац та ту Юстинка тераз од велькей помоци. А чи ест лепшей награди за таку роботу як умилни глас малого Томия котри ше улізуе баби и гутори: "твой дарунок за треци родзени дзень, бабо моя, найлепши од шицких и я це найволім". Або кед пейцрочна Ника у едней хвльки, кед ше ей мила баба виберала же пойдзе дому бо уж було позно, з модляцим гласом виповедла:

- "Не идз, бабо, дому - будз наша! "

БУЛ ІХ РУСКИ БАЛУ У ОНТАРИУ

У НОВЕЙ САЛИ

Лем дзень после 8 марца, шветового Дня женох, у Киченеру отримани **ІХ руски бал** у Онтарию. У сали Royal Canadian Legion на Wellington St. зишли ше соботу, 9 марца, коло 90 госци-учашніки тогорочного балского вешеля. Хвиля того дня була прекрасна, медзитим, позно пополадню почала бридка хвиля, зоз моцним витром и дижджом, познейше почал падац и шніг, але то не онеможлівело учашнікох же би сциговали зоз Хамилтону, Брантфорду, Торонта, Мисисаги, Ниягара Фалс, Гвелфу... Дружене и аперитив почали дзешка после 6 г. пополадню та розгварки и шмих тирвали до самей вечери коло 8 вечар. Пред саму вечеру заграла и музика. Того року, под руководством Владислава Надьмитя, грал оркестер котри, углавним, задоволел смаки шицким - було ту и сербски кола, македонски ора, вецей нашо руски писні, чуло ше шпив и по мадярски. Сандра Верешова, облечена до

широких руских сукньох, водзела, як конферансие, програму балу.

Сала, престранша и красше декорована як цо то бул случай прешлих рокох, понукала надосц простору и за госцох и за танец. После смачней вечери почало балске вешеле, шоровал ше танец за танцом. Нормално, перши на подиюме за танец були 12-13 млади, переважно весели дзивчата, котри и того року представляли найвеселшу часц учашнікох балу.

Балске вешеле навелько тирвало кед нараз, после пол дзешатей вечар, нестало електричней енергии. Вонка бешнела буря, права курнява на хвильки. Прейг будинку у котрим була сала буря звалела на булевар велічезне древо... Павза потирвала дас 20 минути, але ше веселши госци пошвидко нашли и, при швичкох по столох, зашпивали даскельо нашо шпиванки. После того, неодлуга, почал рулет танец. Длуго тирвала неизвесносц хтора пара того року будзе найшешлівша и пойдзе зоз пририхтанима наградами. На концу ше указало же то др Нада Бесермині и пан Никола Вуевич.

Уж там, коло пол ноци, почало предаване томболох. Младеж

предавала, учашніки куповали найчастейше цали шнур по локец, наздаваюци ше же праве вони пойдю зоз першу награду - половка суми од предатих томболох. Розуми ше, були порихтани и други койдзєяки награди, з боку Дружтва але було и надосц даровани награди, з боку спонзорох, цо постало красна традиция нашого балу. И, там уж коло годзини по пол ноци, дознали зме кому шицко до рук пошли награди, а перша награда припадла найшешлівшим - Славки и Трайчєтови Марковским .

Оркестер заграл остатні букет музики за танец и скорей 2 годзин векшина учаснікох ше розишла покус зоз обаваньом патраци на нападани швижи шніг на їх драги по дом.

И попри даяких препущєных у програми и організації, мож повесц же бал бул удатни, и же ше нашо виселенци и госци вешелели и танцовали так як то на балу и швечи. Сала котра у самим варошу, як нови и ушорени амбиент, понукла добри условия, и наздаваме ше же у ней будзе отримани и идуци, 10-ти, ювильєйни руски бал наших виселєнцох у Канади, односно у Онтарию.

Г. Колсар

ОТРИМАНИ ХVІІІ ЛСТНІ РУСКИ ПИКНИК У ОНТАРИУ

КОНЦЕРТ ЯК НЕСПОДЗИВАНЄ

- И попри меншого числа учашнікох тогорочного руского пикнику, та виоставаня дасдних узвичасних активносцох, учашніки заш лєм препровадзели красни дзень у амбиенту озера Кристи и предлужели драгоцену традицию сходзєня

Першого дня викєнда кед ше у Канади означує Дзєнь державносци, односно Дзєнь Канади, членство досц велькей рускей заєдніци у провинциі Онтарию, у складзе з добру традицию, знова ше зишло на свой, тераз уж ХVІІІ по шоре, летні руски пикник. Место сходу було озеро Кристи при Хамилтону.

Насправди идеална хвиля оможлівела красне дружене велькей групи наших виселєнцох у тей часци Канади. Розуми ше, пришли на пикник и блізши приятели зоз шорох других националних заєдніцох з котрима уста-

новени приятельски вязи. На сход ше того року зишли обачліво меней учашніки (коло 70) понеже ше пар тугейши фамилии (Чапково, Будинсково) праве у цеку того викенда усельовали до нових хижох та им тот радосц и обовязка була вельо милша як приходзиц на пикник, цо и розумліве. А вец, їх родзини або блізки приятелие пошли им помагац и так ше на руским сходзе зишло меней учаснікох як прешлих рокох кед ше ту дружели и до 120 особи.

Пре менше число учашнікох того року виостало и печене прашаткох. За учашнікох пикника на роштилю пририхтани карманадли, колбаски и месо з курчаткох, а

сами учашніки принесли рижни шалати и напои за ошвижене.

Чежиско активносцох було унапрямене на дружене, фотографоване, даедни учашніки пикника веслали у чамцох по озеру, преходзели ше у вельким парку... Коло павильона Мек Кой на Кристи озеру було непрерывно живо, руски шпиванки одгуквали зоз розгласу. Кед нараз, там коло 6 годзин пополадню, споза гуцави заграли гармоника и гитари и одгукла шпиванка – и медзи учашнікох пикника вошли члени ансамбла фолклорних и духовних писньох фамилии **Ревилак**. То ансамбл зоз Словацкей котри длугши час перебувал у Хамилтону и мал наступи и концерти у рижних нагодох. Було то красне несподзиване за учашнікох пикника и тот концерт у природи украсел финалну часц пикника. Члени ансамбла фамилии Ревилак указали же су вершински вокални солисти, музичаре, зоз широким репертоаром, але и зоз смыслом за сценски наступ. На концу того миниконцерта учашніки могли куповац музични касети и CD диски з їх музику.

Там, после 8 годзин, почали ше одберац фамилии котри биваю далей, а познейше ше и други спаковали и пошли до своїх домох.

Други векши сход Руснацох у Онтарию бул на Ешенским пикнику (слика на остатнім боку) котри ше отримало пред початком школского року на озеру у Вудстоку, остатнього викенда у августу. Сход бул удатни, отримани є по красней хвилі медзитим не було на нїм дацо окреме паметліве.

Г. Колесар

РУСНАЦИ У НЕМЕЦКЕЙ: СТАРОДАВНИ ОБИЧАЙ ЗА НОВУ ФАЙТУ ДРУЖЕНЯ

Брацковане у Немецкей

Пише:
**Михал
БРАН**
(Frankenthal,
средня Немецка)

НЕМЕЦКА

По паметаню тих цо ше дараз брацковали и спрам дзепоедних фолклористичних написох, знаме же брацковане було една файта закончующого дружения младих на преходзе зоз жими до яри. През жиму, кед не було вельо работи, младеж ше вечарами сходзела до газдині на прадки, а кед пукла яр теди ше час одпочивку и геверования приближовал гу концу, ярні работи и обовязки ступали до першого плану. Шицко то було на свой способ повязане и укомпоноване до церковного календара, помедзи рижни християнски швета. Окрем младежи, брацковали ше и старши хтори ше тиж так сходзели през жиму на свой окреми прадку.

Медзитим, як час ноши свойо так ше шицко незатримовно меня та з тим и дакедишні обичаї дзекеди доставаю нове облечиво лебо, нажал, помали капу. У приповедкох старших и у паметаню ше вельо того ише спомина у нашим народзе и кеди год ше укаже даяка нагода тоти обичаї ше пробуе, у даяким шветле, обновци,

ожиц. На таку задумку, а зоз жаданьом же би ше вецей нашо людзе медзи собу дружели, пришли Сенка и Янко Рацово (Креніцкогго) у Немецкей. Вони до свойого обисца поволали вецей фамилии хтори за тоти ту условия поблизко биваю же би препровадзели едно красне пополадню и вечар на заедніцким стретнуцу под назву "Брацковане".

Думал сом себе же ше брацковане зоз тим своїм термином на самим концу лета якошик не прировнуе гу гевтим давним народним обичаєм такого дружения, але Рацово мали наисце оригиналне толковане же чом праве тераз. Часи ше поменяли, та ше поменяли и работни часи и часи одпочивку у року. Тераз нам шицким час одпочивку, кед одходзима на вилети, на госцини и путуеме до нащиви старого краю, час геверования то летні период кед береме рочни одпочивки и кед дзеци не маю школу. Як лето помали преходи так ше и нашо обовязки и работа помали интензивую. Прето, по толкованю Сенки и Янка, то найлепши час же бизме ше ту у Немецкей на свой способ брацковали.

Брацковане дараз було окреме пририхтоване, зоз надосц едзенья, напою и лакоткох, а же би було цо веселше приведзени були и даяки гайдаш, лебо дахто хто зна на гармоники, а дараз вера и прави гудаци. Янко и Сенка, як

ИДЗЕ РОБОТА - Янко Рац, Мижо Баран, др Юлин Надь и Владко Грубеня

нашо домашні, потрудзели ше же бизме тото брацковане дожили як одну вельку и окремну госцину. Ище як мали хлапец, Янко ходзел на бегель у Керестуре и лапал риби зоз паліцу цо ю сам справел. И не було смачнейшого едла як кед мац упражела рибки котри Яни принес дому на здзивачу. Од теди Янко вше любел лапац риби, та так и ту у Немецкей, кед придзе субота, вон покладзе цигонї до авта, та дараз на Райну, а дараз на долні Киесверк и вец уж шицко лем од щесца завиши. Же би нам у котліку наварел рибову юшку зоз егульох, пробовал рибарске щесце на

даскельо заводи. Але щесца бул такого же вше ушпоровал на хлістох. Анї раз не цвенкло. Та вец, на концу, зашол до рибарні, купел даскельо кили потькох и насправди була рибова юшка у котліку, як цо и обецал. На паприги не шпоровал! Кус червеной, ище вецей горкей и була то така рибова юшка же нам аж за ухами пукало док зме хліпали. Глави и хвости до котліка, а зоз штредку Сенка нап्राжела на даскельо тепшички. Присмачки було вецей файти, а на концу зме ше засладзовали зоз колачама и кремпитама цо навипекали и принесли зоз собу госцински. Палачинки зоз сиром и преляти зоз шметанку на тот завод не було, але Сенка за другираз на твардо обецала, бо ей то идзе барз од рук. Коло того, ніхто не шпоровал на винку, пивку, шампаньцу, та аж и домашней паленки. Черкало ше и наздравляло на вецей заводи, а Юлин и Меланка Надьово за каждого мали и знали як наздравиц. Домашнім на поволанки и за рочніцу од кеди су побрани хтору мали скорей пар дні. Вец Єлки и Владови Грубенювим же уж треци дзень як постали баба и дїдо, а Такачовим Ганчи и Дюрови же би и вони уж цо скорей були баба и дїдо. Барановим Ганчи и Михалови на од скорей пар дні новей дипломи у обисцу, а младим Робертови Рацовому и його дзивику Юлії же би ше на нас спатрали и обичай брацкованя чували од забуца. Не хибел анї таки цо зна на гармоники, лем не мал инструмент.

Красна и цепла хвиля под конец августа нас потримала, так же зме до позно вноци могли шедзиц на тераси и перши ше почали одберац тоти цо мали остатні гайзибан на пол ноци, а гевти други цо ше дакус стримовали коло пивка и винка бо су зоз автама, одпитали ше од домашніх аж кед друга по пол ноци вибила.

НА КИРБАЮ У МИНХЕНУ ПРОМОВОВАНИ

КУЛТУРНО- -ИНФОРМАТИВНИ МАГАЗИН

Дружтво Руснацох Немецкей витворело ище одну квалитетну новосц у своей діялносци - на Кирбаю у Минхену, у октобре мешацу, окончена промоция Културно-информативного магазина "RUSNACI-RUTHENI". Перше число новинкох за наших работнікох и виселенцох у

Немецкей означело и важни крочай напредок у злешпованю информованя як членох ДРН так и найширшей рускей явносци. На 24 бокох и на квалитетним паперу новинки приноша вецей рижнородни та пригодни написи як и надосц

литературни прилоги, углавним поетского характеру и на вецей языкох. Магазин, од самого початку двоязични цо напевно добри поцаг кед ше жада же би и немецка и европска явносц вецей знала о активносцох ДРН и Руснацох вообще. Авторе написох др Марк Штегер, Михайло Штефанко, Амалия Клеменс, др. О. Яков Венямин Новак, Таня Рибович, Моника Виславски, проф. Борис Дудаш и Мария Шротер.

Пише:
**Гавриїл
КОЛЕСАР**
(Киченер, Канада)

АМЕРИКАНЕЦ КОТРИ ШНІЛ СНИ О КОЦУРЕ

- Руснак, учашнік Day D акційох инвазії на Нормандию 1944 року на подручу Шербурга
- Подпредседатель Националней асоцияції рахунководительох ЗАД
- У каждой хвильки свойого богатого живота бул барз горди на свойо руски корені и на свойо Грекокатолицку виру, цо стаємно преношел и на свойо седmero дзеци

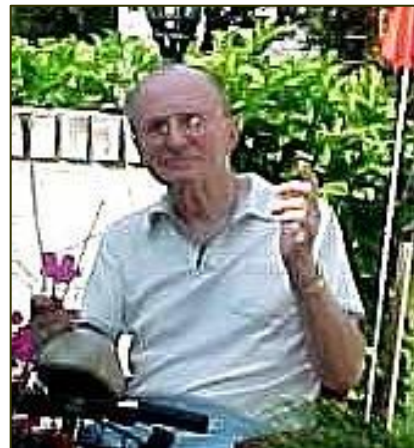
Остатнього дня октобра мешаца 2001 року у новинох "Orlando Sentinel" на Флориди бул обявени In memoriam у котрим ше приятельом, сушедству и бліzkим дало на знане же "Михаел Хромиш Мл. котри пожил 81 року, умар 24 октобра у Northwest Hospital у Туксону, Аризона. Вон бул побожни католик, у подполносци пошвещени своєї фамилии, а велі го знали як особу зоз прекрасним чувством за гумор, та як насправди любезну и мудру особу.

Вон бул воднік при штабу у америцким войску, у сигналних єдинках, и бул уклучени до ошлєбодзованя Французкей на концу другой шветовой войны кед ступел на тло Нормандії пиятого дня тирваня познатей акції Дзень Д. Вецей як 30 роки Михаел Хромиш робел у компанії Форд як рахунководитель та бул и подпредседатель Национального здруженя рахунководительох. Пензионвал ше 1980 року и предлужел жици у Делтони на Флориди дзе ище єден час привредзовал занімаючи ше зоз предаваньом хижох. Познейше вон активно вигледовал и конструовал фамилийне древо, утвердзуюци родзински вязи зоз родзинами у "старим краю". На остатню драгу Михаела Хромиша випровадзела його супруга Тереза з котру пожил 53 роки у малженстве, та седmero дзеци, дзешецеро унуки и тройо праунучата".

Дзекуюци любезносци пана Мирона Жироша у дньох после шмерци Михаела Хромиша достал сом часц преписки медзи німа двома и даскелі фотографії. У тих дописох ше нашла и кратша автобиография Михаела Хромиша, писана 1998 року на молбу пана Жироша, котра на ясни способ дава основни риси його животней драги, богатей и рижнородней. Михаел Хромиш у тим автобиографским тексту пише:

- Я ше народзел и одроснул сом на фарми и прето сом озда фармер дзешка глібоко у шерцу бо любим патриц як шицко рошне на фарми. Вше сом мал заграду аж по 1992 рок кед сом мал мозгово вдерене (кап) а як пошлїдок остал ми з часци парализовани мой ліви бок. Як резултат того було тото же сом ходзел зоз палїцу але и то з

почежкосцами. Скорей того, я мал операцию простати – то було малигне охорене и мушел сом мац зарйованя. Тото спричинело озбиљни чежкосци у вилучованя мокрачи. Мал сом меншу операцию пре тото але то помогло барз мало и ситуация ище вше подла. Зоз тима проблемами я не могол ходзиц вшадзи и я, розуми ше, оставал углавним дома. Медзитим, я дзекуем госпуду Богу же ми дал тельо доброго здравя кельо сом мал. Я ище вше можем пойсц до церкви и прияц святу причасц. Дзекеди одходзим до предавальных и гурам кочик або шедзим на електричним кочику. Моя мила супруга Тереза гоні авто. Я

Михаел Хромиш

можем гоніц у случю хитней помощи. Мал сом катаракт у моім лівим оку и вон ми залічени так же тераз лепше видзим. Мойо праве око ма макуларну дегенерацию и на ньго не видзим богзна як. Ми маме два авта. Єден вожим з часу на час лем же бим бул сигурни же можем.

Як шицки знаме, то не не знам яке задовољство поставац стари. На шесце, моя жена у добрим здравю та ми помага. Вона Словачка але не бешедує чечно, але чита и розуми шицко. Дзекеди, пре забаву, ми дома бешедуєме "по руски". Винчани зме 1948 року и будземе мац нашу 50-рочніцу того року 20 новембра 1998 року. Кед же нам добри пан Бог тото подарує. Тельо, досц о моім здравю.

Ми маме седmero дзеци (Кристин, Барбара, Анита, Даяна, Мишел, Джеймс и Лора). Маме 10 унуки и тройо праунучата. Повем вецей о нашей фамилии познейше у тим писме. Бул сом у войску 1943-45, под час Другей шветовой войны. Бул сом у Англиї єден рок и вжал сом учасц у инвазийних моцох у Французкей D-2. Бул сом у

сигнальним корпусу і найвещей часу сом препровадзел у Шербурі – на лінійох подмиряння Патоновей армії.

После войны я ходзел до школи, та сом достал роботу як рахунководитель у компанії Форд. Робел сом за Форд вещей як 32,5 рока. Пошел сом до пензії зоз компанії Форд як надзорнік за бюджет і финансийни аналитичар у фебруаре 1980 року. Мали зме хижку вибудовану у Флориді і преселели зме ше там 1980 року. Наша хижка ма 1800 кв фити (стопа) на парцелі 80 фити x 125 фити, три хижки, два купатилі і гаражу. Ми тиж маме три други парцелі у Делтоні. Посадзел сом 1982 року 2 помаранчецово древа, єдно древо мандарини, лимуново древо і два грейпфрутово древо. У чаше од децембра по марець ми маме тельо цитрусней овоци же досць того подзеліме фамилії і приятельом. І тиж мал сом барз красну заграду пред тим як ме шлогирало.

Купел сом малу електричну машину (кочик за інвалідох) 1997 року та ше тєраз можем вожиць коло дому. Можем висць вонка, вещей ше шпаціраць і бєшедоваць з другима цо жию коло нас. Думаєм же тото виполнює мой животні вик, найкратше поведзєне.

Путовали зме наисце надосць. Док сом бул у Форд компанії бул сом член Национального здруженя рахунководительох. Бул сом национальні директор тей асоціяції 1977-78, а подпредсидатель того здруженя 1979-80. Путовали зме по цалей жеми (рочні схадзкі здруженя) од Бостону по Сан Франциско, Маямі, Вєгас, Чикаго і Індзей. Були зме на одочівку на Гавайох двараз, у Мєксикі, і 5 раз у Гватемалі. Не добре лєм тото же зме нігда не путовали до Європи. Тиж зме були на 8 кружних путованьох на ладі у Карибох.

То, нїа, автобіографіскі призначки о власнім живоце Михала Хромиша, Американца руского походзєня котрі бул од малих ногох воспитовані у руским духу і тото зачувал цалого живота. Почитовал шицько цо научел од свойого оца і мацєри, зачувал кажде научєне руске слово, і трудзел ше ише вещей дознаць, прєшириць свойо видогляді як о самєй фамилії, так і о Руснацох вобще.

Christine Marie Hromish (Rawstern), як найстарша дзивка Михалєва, найвещей упутєна з боку оца до фамилийного древа, до родзинских вязох котрі єй оцєц обновєл і пєстовал. Прєто була у можлівосци авторови тих шорикох послаць непостредно по шмерци єй оца одредзєні податки котрі ше, як драгоціносць, чуваю у фамилії.

- Мой дідо Михаєл Хромиш Сєnior (оригінально у документох Михаєл Хромиш) бул народзєні у Коцурє, Бачка, і имігровал до ЗАД одприлики 1910 року. Вон ту припутовал сам. Його жєна Тина (дзивоцкє прєзвискє Макаї) сцигла до Америкі шлїдуєного року. Бул то уход на островє Еліс у Нью Йорку. Тина припутовала зоз дзивку Виолєту (Любицу). Перші син Михаєла і Тини бул Пєтро, котрі ше народзєл 1917 року у Барбертону, Огайо а други син бул Михаєл Хромиш Юніор, народзєні 1920 року у Гіксвилу (Hicksville), Огайо.

Мой оцєц Михаєл вше бєшедовал по руски зоз свою мацєру, аж по єй шмерць 1980 року (його оцєц Михаєл умар вельо скорєй, ише 1952 року, од рака). Указало ше же мой оцєц не знал достаточнє англійскі язык кєд рушел до першєй класи тутєйшєй основнєй школи та повтєрїовал першу класу прє чєжкосци з

языком! Тото добре знанє руского языка допринєсло же би мой оцєц постал єдна файта капчи мєдзи родзинами котрі булі уж ту у Америкі і мєдзи нашима котрі жию у Коцурє. Тото установєло мєдзи вязи зоз нашу родзину у Старим краю за котрих вон знал алє нігда з нїма не бєшедовав, не стрєтнул ше, а нашол і нових за котрих ані не знал же постєя. І тото була єдна з його найвєкших

З лїва на право: Терєза, Михаєл, Пєтро і Хелєн Хромиш

прєокупацийох у його остатніх роках - дописоваць ше зоз родзину у Європі і розвиваць нашє фамилийнє древо. Його упознаванє, прєйг Інтернетє, зоз Мироньом Жирошом, автором, було тиж єдно з його вєльких задовольствох. Миронь помогол оцови же би прєнашол даєдних спомєдзи родзинох і же би остал на вязи зоз другима.

Михаєл Хромиш Юніор бул вше барз горди на свойо рускі корєні і на свою Грекокатолицку віру.

Варєнє було єдєн з оцових гобийох і вон любєл експєримєнтоваць. Рєцєпти даєдних з єдлох котрі його маць варєла булі прєнєшєні на даєдно спомєдзи Михалєлових дзєцох. Бобальки на Крачун, наприклад, то єдна спомєдзи найоблюбєнших лакоткох за шицьких нас. Моя младша шєстра Лора прави одличні кифлочкі. За Вєльку нєц правимє цвிகлу зоз хрином, а я варим сирєць, єдно зоз барз облюбєних єдлох мойого оца. Ніхто спомєдзи нас не научєл пєчиць "груби на квасу" так як то наша баба знала, алє тоті колачи памєтамє шицькі барз добрє. Груби, пахнєци колач зоз маком, та зоз сиром, зоз орєхами...мммммм. Можєбуць дакєди у будучносци обновимє і тот рєцєпт.

Моя маць Терєза ма фамилийні корєні од досєлєнцєох зоз нєшкайшєй Словацкєй та ми варимє голубки (по нашому: сарма) і хлєб так як вона научєла. Така файта хлєба то вирєятно Паска за Вєльку нєц, пєчє ше традиційно лєм тєди, алє я такі хлєбик пєчєм частє бо є смачні.

Подписнік тих шорєх пар раз за Крачунскі швєта і Нови рок і за Вєльку нєц доставал винчєванки у котрих бул подписані Михаєл Хромиш. Вон упартє виглєдовав, по Інтернетє, адреси Руснацох і прєширїовал свойо контакти з людзми. Було то краснє чувствє читаць його крачунску винчєванку і виривок зоз даєкєй коляди. Михаєл Хромиш мал у своїм ємайл адресару адреси вєліх Руснацох у Войводини і швєцє. Кєд умар, истєго дня його дзивка Даяна на шицькі тоті адреси, приятельом до швєта,

послала вистку о тим же ей оцц, Михаел Хромиш, занавше пошол од ніх. И од нас шицких.

Знаючи тот ту швет, способ живота и моцни социялни уплїви на каждом крочаю, мож повесц же таки особи як цо то бул Михаел Хромиш то - барз ридке зявене! Звичайно, поєдинец ше злее зоз масу, уключує ше до англосаксонского милеа и забува и найелементарнейши вредносци вязани за його походзене. Кед ше то не случи у першим колєну, у другим то уж барз велька вироятносц. Михаел Хромиш мал у себе єдну незвичайну моц же би од себе не одгурнул усадзену му рускосц, але тото цо приял од родичох, тото ише и збогацел, надбудовал, оплеменел и на свойо дзеци зоз моцну инфлуенцию пренешел. Та, гоч у будучносци мали шанси же вони тото буду далєй чувац и розвивац, але у фамилии Хромиш, мож повесц, руске чувство, їх давни Коцур, обичаї и єдла предкох, та грекокатолицки обряд, були пестовани и отримовани. По тим най будзе занавше запаметани Михаел Хромиш, син Михала и Кристини Тини Хромиш, котри и на яви и у сну

шніл о своїм Коцуре, о валале у котрим нігда не бул але з котрого пришли, преїг моря, його родичи.

* * *

Старши брат Михаела Хромиша, **Петро Хромиш** зоз супругу **Хелен** родз. **Виростко**, бивал скоро 4000 километри далєй, у варошу Пеория, то єдна часц велького варошу Феникс у Аризони. Браца се зиходзели кеди лем могли, дописовали ше з писмами, а у новших часох контактовали преїг Интернета.

На початку октобра 2001 року дохторе утвердзели же Петро, Михаелов брат, ма леукемию и же му остало мешац дні живота. Браца контактовали, радзели ше, совитовали, пробовали найсц виход, ліка...

Михаел Хромиш необчековано достал респираторни компликації и ослабене шерцо не могло витримац таки блокади. Умар 24 октобра 2001 року.

Петро Хромиш умар 17 новембра 2001 року. Неполни мешац за своїм братом Михаелом Хромишом.

Сни о Коцуре, так, остали занавше недошніти...

ЕСЕ Й

Пише:
**Силвестер
НАДЬ**
(Choisy le Roi,
Французка)

ШИЦКИ МИ РУМУНЄ

Єшень нас заплюсла зоз ей шицкими вариантами - у єдним дню єст тельо пременки же ше вец и мойо розположенє, незаобиходно, колїмба ведно з тим. Дзень почне зоз жимним раном (3°C) вец ше предлужи зоз дижджом, корунє ше зоз слунечним пополадньом а на змерку нас засипе прави дробни єшенєски дижджик.

Досц часу препровадзуєм нука и вец вишим на интернету до беконечносци. Часто ше сам себе випитуєм чи ми то не превельо часу потрошене пред монитором компютера?! Вец, нараз, залапи ме меланхолия, носталгия и вец ше пасуєм з німа, пробуєм ше одняц од спокуси. За таке ше находзи рижни ліки а найефикаснейши гевтот кед Европяне гоч кеди "запаля" до завичаю а вец приповедаю же там нет нічого интересантного, же там ишли лем пре даяку наглу роботу. Ми поволали шестрово дзеци же би препровадзели з нами новорочни швета. Теди ше чувствуєме найбаржей сами.

Хторишик дзень у малим театре у нашим варошику госцовали циганє музичаре зоз Румунії.

У нашей општини уж роками на власци комунисти. Сотрудзую зоз бувшу Ю, приводза ту дзеци на одпочивок и посилаю койдзєяки файти гуманитарней помощи. Вироятно же и тот оркестер з Румунії бул поволани у таким контексту. Як зме ше врацели з одпочивку та зме у каталогу видзели же и таке єст на репертоаре и места зме, значи, резервовали ише влєце.

Публика, углавним, Французи але були ту и даскельо типични фаци же сом ше, несвидомо, влапел за бутелар док сом чекал у шоре.

Циганє почали якош нелапшно виходзиц на бину, як кед би им дакус завадзало же муша грац. Єдни гледали дроти же би их покапчали до инструментох, други розпатрала и горе и долу, а тоти цо мали шпивац станули випнути и мирни опрез микрофонох, як швички. Видно було же маю трему.

Найстарши мал 74 роки а було их таких, давних, штирох спомедзи 17 музичарох. Були пооблекани у власних шматох, обачовали зме ше су зншени, же служели за тисячи концертох. Даєдни спомедзи ніх мали широки машлі на смуги. Єден стари ношел калап спущени аж понад сами очи. Було даскельо виоліни, пар гармоніки, два цимбали, контрабас, панова пицалка и тамбури.

Перши пар шпиванки одграли и одшпивали ише вше у корчу. Незвичайни звук, розбавена мелодия ше попачела Французом и вони їх труд наградзели з першими моцнейшими аплаузами.

Тото пременело цек концерта з основи. Зограли ше румунски циганє, розбавели ше и несєбично почали давац себе присутним у сали. Аж тераз ше видзело же то майстрове своей файти: виолинист гласкал виолину як мале мачатко, з любову до безкрая, гармуникаше ше просто стопели зоз инструментами и однімали ше им чудни гримаси зоз твари кед мали вивесц пречєжки часци темпераментних румунских писньох, а басист сцєрал зной зоз чола зоз єдну вельку билу плахитку. Даєдни спомедзи ніх несвидомо починали и танцовац, а публика у перших шорох, видзело ше, несцєрпено чекала поволанку за танец.

Познейше ше о тим концерту, о каждой його хвилки и каждым музичним упечатку, приповедало у голу театра, кед концерт закончени з овациями. Як цо ше то звичайно и збува, нашли ше ту и даскельо гуманитарни организациї котри гледали подписи за румунских емигрантох хтори без паперох и без крова над главу. Бул

ту и мой сушед хтори зазберовал подписи. Опитал сом ше му чи є Румун (ма французке презвиско та ме то бунело). Одвитовал ми кратко:

- Шицки ми Румуне!

ПОСЛЕ ФАЙРОНТА

Пише:
Остатні *

Озда не було такого на валале цо не познал маляра майстора Вилия, Жида цо жил у Краткей улїчки. Ходзел майстор Вили каждому мальовац як домашні наручел: на повали з кута до кута и по дзешец смужки, мури мальовани зоз штири або и пейц фурмами, кед треба и з рольку. Под конком маляр Вили знал намальовац випиреного павура як ше надува и випира хвост, а кажде пирко му иншаке. Параста, вельки газдове, сцели мац под анфур капуру або над хлївними дзверми намальовани два бесни конї запрагнути у парадним кочу або каруци як ше спинаю. Лем задумаш и розкажеш, а майстор Вили намалюе. Не бул майстор Вили барз драги, знало ше то на валале, а найчастейше було же намалюе за – пуляка.

– Качмар, принесш шприцер.

Ношел майстор Вили зоз собу два вельки канти: у єдней вшелїяки фарби, а у другой щеточки, фурми, рольки... Єдине цо домашні мушели порихтац за мальоване було – пиво. Пиво фарбу трима, твердзел маляр Вили. Фарбиц без пива то чвирк, а не робота. На каждую хижу дзе мал мальовац газдиня мала порихтац єдно пиво, под конком и под анфур капуру по два, бо гат, най фарба не вилежне и не поцагне влагу. Чудо єдно яке було важне тото пиво. Майстор Вили го отворел и пред газдиню дакус з нього плюснул до фарби. Кельо требало, да не проверши. Мал майстор Вили миру у шицким та и у тим: плюснул лем тельо кельо фарба гледа. Гевто цо остало, попил.

– Принеш, качмар, шприцер.

Мальоване ише як–так, але у фарбеню облакох и дзверох ніхто му не бул ровни. Кед вон офарбел дзвери на било, думал ши же то дзвери до раю, не мож було до ніх патриц, так ше блїщали. Ходзел майстор Вили мальовац и фарбиц и на други валали. Гваря же офарбел и дзвери на било до єдней карчми на Вельким шоре у Коцуре. Познейше по тим и навалали карчму – “Били дзвери”.

Нїхто не могол одкриц же як то майстор Вили знал справиц таку билу фарбу. Колешели го и домашні и його шегерти, але тайну задлуга не одкрили.

ДО БИЛЕЙ - ДАКУС ЧАРНЕЙ

У ствари, тоту тайну не доконца одкрил його шегерт. Вон майстрови вибачел шора и знал же вечаром майстор Вили уж вистати та го стрегол за дзверми кед гевтот розправял билу фарбу. Маляр Вили вжал пикслу з би-лу фарбу, добре розмишал а потим вжал чарну и зней капнул даскельо капки. До билей – дакус чарней. Шегерт лем не видзел же кельо то капки. Ютре дзень кед майстор Вили офарбел дзвери на било, шицки ше чудом чудовали, таки були били и красни.

Вили у моїх памятох.
рисунок Мелані Колбас

Роками сом у живоце фарбел лем з билу фарбу. Вец ше ми нараз отворело на цале гарло та плюсла чарна, та знова роками била.

Бануем же сом не бул шегерт майстрови Вилийови, не вишколел ше и мал миру кельо треба накапкац чарней до билей фарби. Барз бануем, бо би ми живот вец бул як и Вилийово офарбени дзвери.

Кед же, даяким концом, раз сцигнем на їх праг, озда же ме тот цо там будзе пуцац, порозуми. Думам же и йому у живоце не були нательо цудзи ані одреканя, а ані зареканя.

– Ноле, качмар, шприцер.

– Ноле шприцер, качмар.

У живоце ми ше вшелїяк ведло. Тельо раз сом ше одрекал и зарекал же до конца не знам цо ми вецей остало: зареканя, чи одреканя. Припознавам, пробовали ме людзе упутиц на праву драгу. Але цо ме баржей виправяли, я вше баржей – фариковал.

Дзекеди вноци док шедзим под конком у самотней цихосци, роздумуем: вше сом, якошик, кончел на рендлаби.

* "Остатні" то псевдоним новинара Михала Симуновича (при наслову на фотки) котри роками у новинках "Руске слово" обявює тоти новинарски бисети в публици ПОСЛЕ ФАЙРОНТА, а за вас вибпал гевти котри му найбаржей при шетив и котри обявием в наступних числох

Пише:
Мелания
**ФУТО-
ОЛЕЯР**
Würenlingen,
Швайцарска

ПРИЯТЕЛЬСТВО ШЕ КУЄ У АЛПОХ

Єшенски дзень, дахто би подумал як и кажди други. Але тот дзень, сухи, полни слункових зарйох цо ше пребиваю през коруни древох и през облаки на лесовой хижки, тот дзень заш лем цошка инше. Чи то може буц? Чи то можливе же ше уж дзешатиграз стретаме? Боме же можливе. Час леци, а випатра як кед би лем вчера було кед нас бачи Дюра Паплацко пред шейсцома роками позберал на перши руски прадки у Швайцарскей. Перши два роки зме ше зиходзели раз рочне, але по жаданю веліх сходи зме почали познейше организовац два раз до рока. И нашим дзecom ше спачело же, конечно, и дзеци зоз котрима ше бавя бешедуя исти язык як и вони зоз фамилию дома або у далеком Керестуре, або Коцуре.

Прадки постали место дружения, совитованя, розмьнованя рецептов, з часом преглібени и утвердзени познанства. Було на сходах и окремени події, як того року на яр, кед преславени 60 родзени дні Дюри Паплацка и Владимира Будинския, двох нерозлучних товаришох котри родзени истого дня, а не двойнята су, ведно ходзели до школи, ведно робели у Новим Садзе пейц роки а вец, у марцу далекого 1967 року пришли ведно и до Швайцарскей. Обидвومه ше оженели зоз Марчами, котри и дзень нешка добри пайташки. Сходза ше и почитую їх фамилии през шицки тоти роки. Мож им и позавидзиц. То правдиве дружене и почитоване, злога котра их вше баржей збиліжовала и упутйовала едних на других, та себе були на помощи праве теди кед им було найчежше. А тот, за ніх значни ювилей, преславили ведно зоз товаришами Руснацами, на прадкох.

Тот 21 септембер 2002 року запаметае як дзень кед наш почитовани бачи Вlado Фа, после вецей як 20 рокох, преславел свой одход, свойо врацане до його любеного Руского Керестура. Налюбел ше дижджовитей и жимней Швайцарскей дзе ше не зна за уживане и одпочивок. Наробел ше през тоти велі, длуги роки. Кед пошол на одпочивок до Керестура, кед му запахла панонска ровніна, печена колбаса на тепши, бачи Фа себе обецал же ше скорей враци як цо будзе час за праву пензию.

Перша генерация Руснацох котри пришли до Швайцарскей, жадаючи себе и своей фамилии обезпечити лепши живот, злепшац власну економску ситуацию, не подумали нігда же тот рок-два кельо плановали теди остац у цудзини, же то едного дня будзе период од 20 або 30 роки за німа. И тота цудзина им постала нови дом. Руски язык и нашо обичаї предлужели жиц и ту, медзи німа. Руснак ше легко прилагодзел Швайцарцови, та го прето и ценя. Роботни є, шири, роби свою роботу чесно и не прави газдови проблеми, не видумус. Подобне як и нашо предки котри ше пред едним вицом усудзовали пойсц на ладі до далекей Америки. Медзитим, швайцарски Руснак прераховал же дому може швидко сцигнуц, кед ше го зажада, же родичох и родзину годзен частейше нашивйовац. Друга генерация, котрей уж вельо легчейше, уж и прето же зна тутейши язык, не забула и свой мацерински язык.

А тота ровніна, котру обраблял Руснак уж пред 250 роками, ма у себе цошка, якиш магнет котри гу себе цага не лем першу генерацию виселенцох, але и другу генерацию а, як випатра, тота чудан енергия будзе дійствовац и на нашо дзеци и унучата.

(Фотографії на першим и остатнім боку)

МИРОСЛА МИРЕ ПЛАНЧАК: У ШВЕЦЕ КОМПЮТЕРСКОЙ ГРАФИКИ

Пише:
Гавриїл
КОЛЕСАР
(Киченер,
Канада)

МИРЕТОВ ШВЕТ ФАНТАЗИЙ

- **Mirre's Fantasy World of Bruce** найнашивенши веб сайт едного Руснака на швецe!
- **Чувство за подобови вираз Мирославови, вироятно, у генох бо бул, ише як мали хлапчик, обчаровани зоз малюнками свойого бачика**
- **Фамилия Планчакових жиє у прекрасним варошу Тролхатан у центалней Шведскей**

На початку фебруара 1999 року познанік ми сигнализировал же бим на Интернету нашивел едну адресу, еден веб сайт, чий автор Руснак. И додал же увидзим цошка интересантне. Бул то час кед нас интересовало шицко нове на Интернету бо и ми були досц нови у тей обласци.

Прешли лем 4 мешаца як сом утемелел свой перши веб сайт и кажде искусство ми, чувствовал сом, добре придзе.

Пошол сом на веб сайт чий автор бул **Мирослав Мире Планчак**. Пошол сом и - остал сом глібоко несподзивани зоз специфичносцу змиста и квалитетом виробку веб сайта. Окреме ме одушевел високи уровень экспо-

натох з обласци компютерскей графiки, даскельо сети сликох рижних змiстох але зоз едну основну ноту - були то слики на котрих автор дал широку шлебоду своєї фантазiї и у єдним специфичним имагинарним швецѣ даякей проектованей будучности мальовал цалком

Яна и Мирослав Планчак

єдноставни, животни мотиви. Такой ми було яснѣ же Мирослав Планчак ма и знаня у тей обласц, але и єдно финѣ чувство подобового роздумованя и виражованя. Нї два нї три - шеднул сом и написал му емаил, не шпоруюци на комплиментох за роботу а, источасно, виражуюци природну заинтересованосц за його, як ми то звикли гуториц, коренї, походзенє. Чувствовал сом вельку жажду за информациями о особи котра на Интернету TAKE ДАЦО роби. И уж ютрѣдзень моя любопитлївосц була задоволена.

Мирослав Мирѣ Планчак ми писал же є у Шведскей уж 30 роки, там ше одселел з родичами кед му було 12 роки. Родом є, писал ми, зоз Дюрдьова дзе бул остатнї-раз 1989 року и уж ше зажаднел же би знова видзел родзину и родими край але ситуация у жеми вше предрильовала нащиви "за идуци рок". У Шведскей жиє у Тролхатану (Trollhättan), оженети є, супруга Яна му по походзеню зоз Финскей и маю двох синох, старши Danniell а младши Alexander. Мирѣ роби як технїчару у Саабу, познатей шведскей фабрики автомобилох. Понеже дома бешедую лем по шведски, пре дзеци и супругу, Мирослав додал же його мацерински язык не найлєпши (я тото з його емаила НЄ МОГОЛ заключиц бо текст його писма бул написани на безпрекорним руским языку).

А мою любопитлївосц у поглядзе сликох задоволел, лем з часци, з информацию же ше 1988 року заинтересовал за тоту обласц подобового виражованя. Набавел софтвер Bryce2, а потим дошол и до верзиї Bryce3D, и Poser3 та даскельо менших програмох. Тото цо ма на веб сайту, то роби и виклада як свой гоби, на тим роби у шлебодним чаше, кед ше одпочива после роботи у Саабу.

У другим емаилу, о пар днї, Мирослав ище додал же ма старшого брата Владимира котри жиє у Гетеборгу, а то коло 70 км од Тролхатану. Оцѣц Янко у Малмеу а мац Меланка родз. Семан жиє у варошу Мелеруд. У истим емаилу Мирослав виражел порихтаносц же би ше, як автор, евентуално зявел на даяких виставах руских подобових уметнїкох у Войводини, кед же го дахто завола..

Шлїдуюцих днѣох сом пробовал найсц дакого у Войводини хто би ше заинтересовал за роботи Мирослава Мирѣта Планчака. Обѣцане ми же будзе повязани зоз групу наших подобових уметнїкох. Други обовязки нас одцагли на други боки и ми єден длугши час не обнавляли преписку. З часу на час сом одходзел на Мирѣтов веб сайт, видзел сом нови слики, обачел сом же и у виборе мотивох и у квалитету сликох ище баржей напредовал.

Прелєцели вецей як два роки од теди и я ришел обновиц контакт зоз Мирославом Мирѣтом Планчаком, жадаючи о нїм вецей написац, дац нашей явносци єден комплетнейши портрет Мирѣта як автора у тей специфичней и, у сущности, наисцѣ новей обласци подобовей уметности, у єдней файти компютерскей уметнїцкей графiки. У септембрѣ того року сом знова нащивел Мирѣтов веб сайт и - знова сом ше несподзивал. На адреси <http://w1.520.telia.com/~u52015187/> ше ми отворел главни бок веб сайта под назву **Mirre's Fantasy World of Bryce**. Красота єдна и кед слово о сликох компютерскей графiки, а констатовал сом же и концепция веб сайта направена з боку особи котра зна свою роботу. Даскелї найсучаснейши ришеня "пакованя" сликох на веб сайт ме одушевѣли, а Flash мен'ю помага навигацию по цалим веб сайту. Авторо графiки були подзелени на вецей змiстово боки: **Dolphins, Fantasy, Landscape, Misc(ellaneous), Girls, Sci-fi**. Бул ту и окремини бок зоз припознанями за указани презентациї. Констатовал сом же Мирѣ у остатнїх двох

Даниєл (горе) и Александр Планчак

вецей як двох рокох медзи нашима контактами?

- У Югославii зме, ище вше, не були. Дзѣцом ше там не идзе, а вец ше и мнѣ самому не сцѣ путовац. Медзитим, моя мац одходзи там каждого року и остава з родзину и по 10 тижнї. И синове нам два роки старши - Даниєл ма 16 роки, а Александр ма 12 роки. Даниєл почал того року ходзиц до єдней специалней гимназиї котру финансиє "Волво Аеро", а то школа унапрямена на авионску индустрию. То єдна з найвекших компанийох у швецѣ кед слово о авионских моторох. Мож повесц же нет анї

рокох з боку познавателюх компютерскей графiки достал ровно 10 припознаня у форми виртуалних плакетох! Же ма вельо нащиви на веб сайту потвѣрдовал и читач нащивох котри теди указовал вецей як 58000 нащиви. Думам же то найнащивенши веб сайт єдного Руснака на швецѣ! То не шала за таки веб сайт. Достаточнo же бим му знова послал емаил з даскелїма питаннями и же бим го замодлел за єден виртуални интервю, односно же би ми дал одвити и пояснєня на приложени питаня.

- *Мирослав, цо ше случело нового у тих*

єден авионски мотор (турбина) на швецє котри не ма даяки часци направени у Тролхатану. Рочне примаю лем 16 нових гимназиялцох так же треба мац супер оцєни бо конкуренция барз велька.

Супруга **Яна** роби на єдней фарми на проєкту котри финансиє комуна. Там ше хова домашні животинї котрим грожи же буду знїчени, же нестану. То єдна файта зоо загради з тим же у тей лем домашні животинї. Приходза им до нащиви предшколски установи, школи, та и одроснути людзе. Дзеци, нажал, у нещкайшим чаше не маю вельо нагоди видзиц и погласкац живи домашні животинї. Їм славне дотхнуц коня, краву, гуски, прашатка...

- *Интересує ме чи ше мал, почувствовал тоту прихильносц ту подобовей уметносци ище як менши, чи то пошлїдок терашнїх компютерских искусствох?*

- Я любим, у сущносци, шицки форми уметносци: музику, малярство, фотографию итд. Кед сом бул млади (пред 25 роками) я грал як басиста у єдним оркестру. Шицки у групи були зоз Югославїї окрем бугнара. Вон бул Шведянь и грал професионално 10 роки але - нїгда не могол влапиц ритєм кед ше грало сєрбски кола. Вец я ускаковал и бул сом и бугнар.

Нїгда сом ше глїбше не занїмал зоз малярством, гоч сом вше любел райзовац. Аж сом раз купел и олейово фарби але на тим и остало. Вше сом бул фасцинирани зоз компютерску графику и кед сом купел мой перши компютер опробовал сом даскельо 3D програми медзитим так помали шицко цекло же сом страцел дзеку. Но,

Интернет адреса за
заинтересованих:

Mirres Fantasy World of Bryce

<http://w1.520.telia.com/~u52015187/>

лебо

<http://hem.passagen.se/mirres-fantasy/>

сцигнул швидши компютер до обисца, та сом мал єдну демо програму "Bryce2" и почали мойо конкретнейши работи на тим плане.

Познейше сом купел комплетни софтвер, а тераз хаснуєм Bryce 5.

Чи мам даякого таланту? Не знам...Брат мойого дїда (по оцови), було му мено як и мнє але я го волал бачи Мирон, бул вельки уметнїк и я барз любел опатрац його малюнки. А вон, заш, любел кед сом го пришол опатриц озда и прето же почувствовал же сом заинтересовани за його роботу.

- *Цо маш нового на плане компютерскей графики?*

- Пред пар роками сом достал швидши интернет и з тим сом ускладзел и параметри веб сайта. Даяки превельки пременки нет. Тераз хаснуєм софтвер **Bryce 5** медзитим, тераз мам моцнейши компютер **P4** и **gforce4 graphic accelerator**. Робим слики у димензийох **4000x2750 dpi** так же слики велькосци розгляднїци маю фантастични

Мирослав Планчак: Portrait of an Elf

деталї.

- *Як ускладзуєш тот гоби и роботу?*

- То не проблем, слики за мнє гоби, розвага, значи задовољство, а досц часу, з другого боку, трошим и на активносци у синдикату. Я подпредседатель синдикату у одзеленю дзе єст коло 350 членох, и то шицко технїчаре у Сааб-у. Иншак, Сааб ма коло 6000 занятих. Познам я ту даскелїх Руснацох, наприклад Зоран Фирис тиж роби у Саабу але я го познам ише з часох кед бул хлапец.

Подзековал сом Миретови на шицких податкох котри дал о себе, своєй работи и фамилий и попонаглял сом опатриц на адреси <http://www.visittrollhattan.se/english/index.htm> цо понука варош Тролхаттан, за котри Мире твердзи же то "фантастични варош". Прешвечел сом ше же фамилия Планчак, але и велї други, там можу уживац у прекрасних водопадох на єдней велькей гащи, у нащиви Центру наукових иновацийох, та Музею Сааб автомобилох. Ту и вельки канал зоз ише векшима шлайсами, та Заграда лїковитих рошлїнох, место за вилети Алгенс Берг и царство младих - Универзитет у Тролхатану. Спрам шицкого, то наисце прекрасни варош и край у шерцу далекей Шведскей.

Пише:
Гавриїл
КОЛЕСАР

КЕЛЬО ЯЗЫКИ БЕШЕДУЄШ, ТЕЛЬО ВРЕДЗИШ

У мишаних малженствох односно у мултикултурних стредкох у котрих ше хасную два або вецей язики родичи ше часто находза у дилеми чи свойо дзеци воспитавац двоязично, чи ше опредзеліц за єден язык, и то за гевтот язык хтори, по їх думаню, дзецку будзе найвецей хасновац у живоце. При даедних ше зявює и страх же дзецко хторе будзе усвойовац два язики **не научи** ані єден як треба. Други, заш, думаю же ученє двох языкох **вельке обтерхованє** за мале дзецко.

При шицким, значна и тема условийох у яких дзецко одраста и їх уплів на двоязичне воспитанє дзецка. Родичи треба же би водзели, у першим шоре, рахунок о менталней гигиєни дзецка, хтору можу легко загрозиц зоз їх несогласносцу коло двоязичного воспитованям, або з пристраснима становискама коло языкох, їх нетолерантне справованє у вязи хаснованя єдного або другого языка итд. З другима словами, родичи не треба пред дзецком же би дискутовали о тим чи треба чи не треба же би воно учело и свой мацерински односно пред дзецком ше не треба вишмейовац ані з єдного з языкох, реаговац подценуюцо у одношеню на язык або язики котри дзецко треба же би учело.

Дзецко хторе ше воспитує двоязично **прето же би поступне заменєло** традиційно фамилийни язык з другим языком хтори ма векши престиж у дружтве, здобува двоязичносц хтора ше од самого початку розвива **на чкodu традиційного** фамилийного языка. Родичи хтори так воспитую дзецко звичайно то робя з намиру же би їх дзецко лепше звладало язык хтори му, по їх думаню, будзе хасновитши у живоце. Медзитим, таку намиру би **могли лепше витвориц** кед би при їх дзецку пестовали обидва язики **под'єднак**, а при тим би ище и культурно збогацели дзецко.

Давно ясно утвердзене: *же би ше єден язык звладало, не потребне розвой другого языка занедзбац, бо розвой єдного языка не загрожує розвой другого языка.*

Цо вецей, викладанє дзецка упліву вецей языкох представя звекшану стимуляцію хтора вигодно дійствує на общи конгенитивни розвой, а тото подрозумює и бешедни розвой дзецка. Двоязична ситуація дава дзецку рижнороднейше и богатше искусство и помага му роздумовац на абстрактнейшим уровню.

Уж давно утвердзене же ше бешедни схопносци здобути на єдним языку преноша на други язык. То значи же дзецко хторе ше зна крашне виражовац на мацеринским языку, будзе ше тиж так крашне виражовац и на немацеринским языку.

Вообщє не потребне же би родичи “зачирели” дзецко до язичного окруженя непознатого языка, же би ше воно “задавело або плівало” и у такой ситуації преживіовало непотребни психични неприємносци. Зоз поступним розвойом двоязичносци хтора ше надбудовує на мацерински язык дзецко будзе легчайше и без проблемох напредовац у усвойованю немацеринского языка, розуми ше под условийом же тото усвойованє почне ище у яшелькох, предшколскей установи, або и скорей, у групи на улічки, през бависко.

Стара и давна правда то тота же **“кельо язики бешедуєш, тельо вредзиш”**, односно, кед дахто зна два язики, уж треци легчайше научи, кед зна три, ище легчайше учи шварти итд. До безконечносци.

Нашу рускосц, наш дух, не зачуваме, не охраниме, кед нашо дзеци и унуки не будземе учиц мацеринскому языку, насампредз. Не учиц дзецко рускому языку, то значи одрезац му найзначнейши иконски конар, онеможлівиц му же би у своїм доме, з родичами Руснацами, РОЗУМЕЛО, наприклад, слова, змист и красу шпиванки як цо то поведзме **“Ружи, червени ружи”**, або **“Мацєрова мушкатла”**, або **“Хижочко стара”** и подобних. Онеможлівиц го же би розумело жридлове значенє народних сказкох, баснох, писньох, та других культурних вредносцох котри наша руска популяция по нешка створела. Источасно, з неученюм дзецка рускому языку режемє и конар **континуитета рускосци** - односно такповесц гураме власне дзецко до наруча другого, цудзого языка котри воно треба же би з роками прилапело и на нїм почало бешедовац, роздумовац, усвойовац культурни вредносци з домену того языка, збогацовац свою особу... На тот способ найефикаснейше доприношимо же би ше **нашо руске**, на цо зме горди, затарло, забуло, з часом нестало, односно же би нашо унуки и прауноки у тим ту швецє любели и почитовали лем англо-саксонски контекст культурних вредносцох...

Прето з тей нагоди посиламе єдну ясну и кратку поруку шицким родичом, шицким дїдом и бабом руского походзєня, на шицких континентох швета - бешедуєце дома зоз своїма дзецми и унуками, цалком природно, по нашому, по руски. З тим их ЗБОГАЦИЦЕ, не охудобніце! А тото добре дїло вашим дзецом и унуком **ВООБЦЕ** не будзе завадзац же би знали англійски, французки, немецки и други "векши" язики з вашого окруженя барз, барз добре, такповесц перфектно. У каждим случаю - вельо лепше як свой власни, мацерински.

CHERISHING THE NATIVE LANGUAGE

In the mixed marriages or in the multicultural surrounding where two or more languages are spoken, parents often have a dilemma whether to teach their child both languages or choose one language only (one that is, in their opinion more useful to their child). Some parents are afraid that a child, who learns two languages at the same time, will not learn any of them well. Other parents think that learning two languages is a difficult process for a little child.

In addition to this, conditions under which a child is raised can influence bilingual education of a child. Parents have to take care of mental hygiene of a child which can be negatively affected by their disagreement regarding bilingual education, their biased opinions, or their intolerant behavior regarding usage of one or the other language. In other words, parents should not discuss whether their child should or should not learn native language in the presence of a child. Also, they should not make fun or underestimate any of the languages in front of a child.

A child that is raised bilingually with the goal to gradually switch from traditional family language to other language that has prestige in the society, will get bilingualism that develops in harm of the traditional family language. Parents that do this usually do it with the intention for their child to learn better the language that, in their opinion, is going to be more useful to child. However, they would do a better thing if they equally used two languages. This way they would culturally enrich their child.

It has been proved long time ago: in order to master one language, you do not need to neglect the other language, because development of one language does not endanger the other one.

Moreover, by putting children to the influence of more than one language you will stimulate their cognitive development and that means conversational development as well. Bilingual situation gives them more experience and helps them think on a higher, more abstract level.

It has been determined long time ago that language abilities developed from one language transfer to another one. That means that a child who can express himself/herself nicely using native language will do the same thing using non-native language.

It is not necessary for parents to "immerse" their child into the environment of unknown language in order for him/her "to swim or to drown" because the child would usually experience unnecessary psychological problems. With gradual development of bilingualism from the native language as a base, a child will much easier and without any difficulties adopt the non-native language. Of course, all this is under condition that the adoption starts early, in children's nursery, kindergarten or in groups of children in the neighbourhood.

The old truth is that "you are worth as much as the number of languages you know and speak". If somebody knows two languages, he/she will learn the third much easier. If he/she knows three languages, he/she will learn the fourth much easier etc.

We will not preserve our Rusyn feeling, our spirit if we do not teach our children and grandchildren our native language. Not to teach our children Rusyn language means to cut off their branch, enable them to, together with their parents Rusyns, understand the words, meaning and beauty of the songs like "Roses, red roses", "Mother's geranium" or "My Old House". That means to enable them to understand the basic meaning of fairy tales, fables, songs, and other cultural values that our Rusyn population made so far. At the same time, by not teaching our children Rusyn language, we cut the branch of Rusyn continuity and practically push our children to the hands of other, strange language which they need to accept and use it to talk, to think, accept cultural values of that language and enrich their personality that way. By doing it this way we most effectively contribute to disappearance of everything that is ours. With time, our Rusyn filling will be gone and, for example in the surrounding as this one here, our grandchildren and great grandchildren will like and respect only the anglo-saxon context of cultural values.

Because of this, we are sending the short and clear message to all parents, to all grandfathers and grandmothers of Rusyn origin, at all continents of the World – Talk to your children or grandchildren at home in your mother language, in Rusyn language. This way, you will enrich them! This good deed will not interfere with your children's knowledge of English, French, German or other "major" language of your surrounding. They will speak those languages perfectly. For sure, they will speak it much better than their own native language.

G. Koljesar

(Translated in English by Gabriella Koljesar)

Пише:
**Серафина
МАКАЇ**

Же ше не лем ми стретаме з такима питаннями и дилемами у поглядзе нашого мацеринского языка, але же таки отворени дилеми маю и нашо сонародніки у Войводини, дознаце кед пречитаце тот прекрасни напис-роздумоване авторки **Серафини Макаї**, професорки мацеринского языка зоз Коцура, котра тоти думки цо шлїдза написала после велїх рокох богатого животного и роботного искуства як преподавач руского языка у коцурске основней школи.

ПРЕЦО ПО РУСКИ?

Руснаци на тих просторох були вше цихи и миролюбиви народ, але горди, бо вше чували тото цо лем їх – язык и виру. Але, очиглядне же ше часи пременели, же ше нашо найвекше богатство, наш идентитет помали траци, свидомо або несвидомо. Нормалне ми же не можеме жиц изоловано од других, цо би ані не було добре, як цо и не добре кед ше свойого одрекаме на хасен цудзого. Не

верим же може дахто почитовац и любец цудзе кед свойо власне не позна, не люби и не почитує. Бо людзох сом вше дзелела на добрих и злих, чесних и нечесних...

Але не можем буц цихо и не повесц тото цо ми медзи моїма Руснацами завадза. Коцур бул вше мишани стредок. Даяки окреми проблеми нігда не було же хто цо, але ше знало же кажде свойо чува, люби и почитує и тото нікому не завадзало. Остатніх рокох ше ситуація меня на горше за нас Руснацох, цо ше дотика школи, у смислу же дзеци у руских класох вше меней, бо ше родичи, Руснаци, опредзелюю так же свойо дзеци уписую до оддзеленых на сербским наставним язичу. Не питанє же прецо тото робя кед маме шицки условия же би дзецко наставу провадзело на свойм мацеринским язичу, одвити таки: “Прето же би му после було легчейше!” – або “Нач му тот русински (руски), дзе зоз нїм пойдзе?” Сцем надпомнуц же родичи несвидоми же їх дзецку найчежше праве теди кед почина ходзиц до школи, бо є збунете, програми обсяжни, а гу тому ише и на язичу хтори не досц розуми. Случує ше часто и таке же дзецко не розуми цо ше учителька пита, од учительки гледа толкованє по руски (кед вона так зна). А познейше, окреме у Коцуре, а верим же так и у Дюрдьове, дзе мишани стредок, дзеци сербски язич барз добре науча, думам ту ише и на кнїжки по сербски, радио, телевизию...

У своей роботы, понеже сом преподавала мацерински язич у основней школи, пришла ми ше похвалїц и подзековац ми моя школярка хтора ше уписала до стредней школи до Зомбора же зоз писаней задачи зоз сербско-го язича достала найвекшу оцену у класи и же ю окреме похвалел професор, цо значи же ей не завадзало же школу закончела по руски. А гевто друге правданє родичох же “нач му тот руски?” наводзи ме на роздумванє же хтори Серб, або Мадяр, або други дараз гварел же нач його дзецку його мацеринска бешеда. Кед мой син почал ходзиц до оводи, една сушеда ше ми зачудовано опитала же прецо сом го уписала до руского оддзеленя. Мой одвит бул: “Прето же є Руснак!” Далєй сом ей не жадала толковац, а анї вона ше ми вецей не мала цо опитац. Кед

бизме не мали свойо школи, бизовно бизме ше бунели и чувствовали одручени у тим стредку.

И знова повторим же вше вецей верим до вирекнуца же хто свойо не люби и не почитує, тот не зна анї цудзе почитовац! Як може дахто повесц же є Руснак кед не позна свою бешеду, культуру, виру? Нам, Руснацом, оможливлене же маме основну и стредню школу, як и Катедру за руски язич и литературу та ше з правом питам чи о дзешец, або петнац роки будзе школярох и студентох Руснацох и кельо вони буду знац по руски? Мне особне нігда не завадзало цудзе и прилапюєм го, бо почитуєм шицки прави вредносци, але думам же кажде з нас би требал буц и остац тото цо є. Почитуєм и потримуєм тих наших людзох хтори жию у стредку дзе їх дзеци не маю можливосци провадзиц наставу на своей бешеди, але ше збераю до громадки як до гнїзда и свойо дзеци порядне водза на години мацеринскей бешеди (як наприклад у Новим Садзе, Суботици, Вербаше, Шидзе и индзей). Думам же таки родичи свидоми таких вредносцох. Аж и дзеци зоз мишаних малженствох нащивюю таки години.

Людзе не дармо гуторя же “чловек вредзи тельо кельо язичи бешедує”. Часто ше здогаднем приповеданьох же як Немци, хтори жили дараз у Коцуре, шицки бешедовали по руски. Напевно лем прето же похопели же то потреба. У своей роботы у школи дожила сом велї красни хвильки, але и велї неприємносци, хтори ме и нешка знемиря кед ше того здогаднем. Понеже сом преподавала мацерински язич, дас пред дваец пейцома роками було ми поведзене же будзем преподавац руски язич и у сербских оддзеленых як язич дружтвеного стредку. Мойо проблеми ше зявели теди кед дадни школяре одбивали провадзиц години и цалу годину ше припатрали през облак або завадзали, а толкованє їх родичох було таке же не жадаю же би їх дзеци учели локални язичи. После таких виявох тота настава утаргнута, на мойо щесце, або нещесце самих тих школярох. Бо, заш лем, думам же як би було крашне кед би кажде свойо любел, почитовал и виучовал, а жадал упознац и цудзе. Чи би нам так живот не бул красши, щешлївши и богатши?

Seraphina
MAKAI

WHY SPEAK RUSYN? WHY SPEAK RUSYN?

Not only us are confronted with questions and problems like these. That even our people in Vojvodina have the same dilemma you will know when you read this beautiful text-thinking of **Seraphina Makai**, professor of mother language from Kocur. She wrote her thoughts after many years of rich life and work experience as a professor of Rusyn language in Kocur elementary school.

Rusyns have always been a quiet and peaceful nation, but proud, because they always cherished what's theirs – their language and religion. However, it is obvious that time is

different now, and our biggest treasure, our identity, starts to fade. Of course, we cannot live isolated from the others, that would not be good in any way, same way as it would not be good if we renounced our own for the good of others. I do not think that anyone can respect and love other's if they do not know, love and respect their own first.

But I cannot be quiet and not say what bothers me among my Rusyns. Kocur was always a mixed town. There have never been any problems regarding who's who, but it was known that everybody protect, love and respect their own and this did not bother anyone. In recent years situation is changing and it is becoming worse for us. There are fewer children in Rusyn schools because parents, Rusyns, decide to enroll their children

into classes in Serbian language. When asked why they do that when we have all the conditions to provide classes in Rusyn, their mother language, the answers are: "Because it will be easier for him!" or "Why does he need Rusyn, where is he going to use it?" I want to emphasize that parents are not aware that for the children the most difficult period is when they start the school, because they are confused, school programs are voluminous and in language that they do not understand well. Often it happens that a child do not understand what teacher asked and is looking for an explanation in Rusyn. Later, especially in Kocur, and I believe that the same is in Djurdjov, children will learn Serbian language very well, because of Serbian books, radio, television...

I used to teach mother language in elementary school and once my previous student, who enrolled into high school in Sombor, came to see me to tell me that she got the highest mark in her group from Serbian language assignment. Her work was especially praised by her professor. Therefore, the fact that she finished elementary school in Rusyn language did not negatively influence anything. And all those excuses "Why does he need Rusyn?" make me wonder when did a Serb, or a Hungarian or anyone else ask why his child needs his mother language. When my son started going to kindergarten, one of my neighbors asked me why did I put him into Rusyn class. My answer was: "Because he is a Rusyn!" I did not want to explain her more than that and even she did not ask me anything else. If we did not have our own schools, we would definitely feel neglected in this society.

And I repeat again that those who do not love and respect their own, those cannot respect others too! And how can somebody tell that they are Rusyn when they do not know their own language, their own culture, their own religion? Rusyns were

enabled to have elementary schools, high schools, and Department for Rusyn Language and Literature at the University of Novi Sad, so I ask myself is there going to be, after ten or fifteen years, Rusyn students and are they going to know Rusyn language? Personally, I never had anything against other's and I accept it, because I respect all the right values, but I think that everyone should be and stay what they are. I respect and support people that live in surroundings where their children cannot be educated in mother language, but they gather in small groups like nests and take their children regularly to Rusyn language classes (examples are Novi Sad, Subotica, Vrbas, Sid and so on). I think that those parents are aware of those values. Even children from mixed marriages attend these classes.

It is not surprise why people say "A person is worth as much as the number of languages he/she talks". Often I remember stories how Germans who lived in Kocur used to talk Rusyn. Obviously because they concluded that it was necessary. During my work in school I had many beautiful moments, but many unpleasant ones too which upset me even today when I think of them. Since I taught mother language, 25 years ago I was told that I would be teaching Rusyn even in the Serbian classes as a language of social surrounding. My problems occurred when some students refused to follow the classes and would either look through the window or interrupt the class. The explanation of their parents was that they do not want their children to learn the local language. After incidents like those, the course was terminated to my luck, or to harm of those students. Still, I think that it would be nicer if everyone loved, respected their own and wanted to learn something about the other's too. Don't you think that our lives would be nicer, happier and richer that way?

(Преложела на английски язык Габриела Колесар)

ВЛАДИМИР КИРДА БОЛХОРВЕС

ДАСКЕЛЬО ПИСНІ...

Владимир КИРДА Болхорвес, творец геутеранизма, писатель и социолог култури, народени 1 октобра 1942 року у Руским Керестуре. У родним валале виучела машинбраварске ремесло, у Новим Садзе закончел Висшу технічну машинску школу, у Суботици дипломовал на Економским факултету, у Београдзе магистровал на Факултету политичних наукох (напрям: социология култури и културна политика). Службовал у Руским Керестуре, Новим Садзе, Бечею и Суботици. Од стредку седемдешатих рокох заняти є у РТВ Нови Сад. Нешка у тей медийскей хижі, у Рускей редакції, як редактор зложених емисийох ушорює и зоз прилогами пополнює емисії тв програми на руским язике.

Главне діло: вецейтомни геутеранистично – културносociологийно – автобиографийно – романескно – поетични венец **“Шніюци Гвизду Геутераниї”**.

Потераз обявени – на сербским (дацо и на руским) язике – перши пейц томи того витвореня: **“За горами”, “Рика чаривніца”, “Калемегдански калдерми”, “Немецка, Немецка” и “Опиванє з витром и огньом”**.

Найзначнейши том спомнутого комплексного венца то **“Ошвитни принципи геутеранизма”**.

На интернету, з постредством окремого веб сайта представени, у роботней верзії, перши ошвитни принципи. У цеку наступних мешацох и рокох буду представени - перше у роботней, а потим у конечней верзії – шицки триец ошвитни геутеранистични принципи. Материя писана по сербски и заинтересовани ю можу видзиц, пречитац и роздумовац о ней кед войду на тот линк: <http://heuteran.tripod.com/>

Владимир Кирда єден з ридких руских авторох котри у своєй уметніцкей и дньовеї новинарскей роботи максимално хасную компютер и шицки його технічни бенефити котри оможліваює.

ВРАЦАНЄ ДО ЗАВИЧАЮ

Мой старински,
    чарно лаковани фиякер,
ище ше помали гойса.
И, як гвизда з хвостом,
цага за собу билу хмару
    праху (забуваня).
После обиходзенья вельочислених
вашарищох и катовискох,
по котрих, уж розгольтани,
    невистато блука,
можебуц ше заш лем дакеди,
гладко и дискретно,
зачири до циньох огромних корунох
    ягодох попри драги.

Будзе то мойо цихе врацанє до завичаю.

З ошмихом злядзеним на твари
    под нацагнутим чарним закрицом,
комотно завалени
на спуканим скоряним сицу,
котри оддавна, як и я,
    посипани з найфиншим прахом,
преходзим, нерухоми,
коло шветових чудох.
Ровнодушни спрам призорох цо и далей
    доволую мойо очи.
Вше частейше запатрени лем до високого неба
и до вибляднутих милих преділох
котри ми єдного дня
    остатніраз виду вочи.

Я видзим свойо цихе врацанє до завичаю.

Любел бим
доколїсац ше вчас на яр.
Єдного, поведзме,
жимнявого марцовского рана.
Спод фиякерского закрица перше бим
    ошачовал небесну пучину.
З билима плїваюцима островами
и розконаренима коралними гребенями.
На котрих, як на замервених струнох,
млади витор виводзи вше возбудлїви
    и боляци тремоло.

Потим бим, приближуюци ше
гу заградом на концу валала,
збачел счарнети,
местами поваляни плоти.
Копи кукуричанки и брадла нагнїтей,
    але ище пахняцей слами.
И дахторого газду у першняку,
як на своїм гумне
мокри процив витра.
И даяке дурнїсте гаче
цо онюхує кури, а потим скака
    и дурно бега доокола.

Тоти загради панонски,
и тоти гумна парастки,
то мой завичай.

Могол би чарни гинтов
докотуляц ше влєце.
Єдного, поведзме,
горуцого юлийского пополадня.
Безшумно режуци габи горучави и дорушуюци
    класки жита цо зреє.
Перше би ме,
зоз прагу воденїци при шлайсу,
збачел тлусту воденїчар и його кандур.
Котри би, як и вше,
ленїво живкал, и кліпкал
    з дримацима очми.

Потим би, як дакеди,
кед би несподзивано сцигнул
мадіоничар з билого швета,
мой фиякер окружел
чупор огорених, у пахняцим бегелю
    окупаних дзецох.
Припатрали би ше на мне,
не знаючи же ше ужераю до парняка
котри, по уметнїцкей теорії релативитета,
док блукал по просторе
зоз швидкосцу мрії, старел
    лем у своїх снох.

И конечно ше,
безкрайно стари и вично млади
(як людска жажда),
вращел до завичаю.

Можебуц ше гу виходзищу
прикраднем вешенї.

У змерку, поведзме,
даєдного благого октоберского дня.
Кед ше по шорох шири черчанє спомалшених,
зоз златом обтерхованих караванох.
Трима ме надїя же ище раз,
як дакеди, пред вечаром,
кед зме з оцом приходзели з поля,
прейдзем през призор котри у мне
длугорочни блуканя любопитлївца
ище не висцерали.

Тота стара хижка на дворе,
наштрєд обисца на Вельким шоре,
зоз счарнєту дешану киблу,
з малим облаком и зоз силуету окуреного,
над схилом закрица змиренного комина,
ище ме чека.
Пред вечаром ше му палї
старєцке кухнєове око.
Нука з часу на час счєрєпчи покривка.
Же би моя мац, до позней ноци,
задумана при вечери,
знова не заспала.

Же би мне,
як ше врацам до завичаю,
по хто зна хтори раз не шнїла.

И так, док ше мой старински,
чарно лаковани фиякер
як барка гойса
и, уж потлучени, бродзи по швецє,
я ше ище уважно запатруєм
до завичайних предїлох.
През котри, по шицким судзаци,
нїгда вєцєй не прейдзем.
И, гоч полни з билошветским искуством,
чувствуєм
як ми душа вше баржей церпне.
Бо я побиднїк
котри медзи побєдзєнима
препознал себе.

ДРАГА

Порозбєговали зме ше, храбри, на сто боки швета,
ище млади, порихтани за вельки дїла, наївно
любопитлїви,

пишни, а жадни блуканьох по пустих тайгох
Сибира,
ище преполни зоз жажду за заградама Медитєрана,
дзе валєриян и ясмин так опиваючо преквита.

Розлєцєли зме ше, збунєни, од валала спрам
города,
ище упарти, порихтани на одрєканя, з дзєку
наполнєни,
весєли, до кутох своєй цмоти ище ридко запатрєни,
ровнодушни спрам спознаня же там кучи
вистатосц,
як цихи неборак котри неодлуга настрада.

Зармуцєли зме ше, опєчени, у атрєктивнєй
цудзини,
ище неспокойни, до снох запатрєни, чєжки од
жаданьох,
незламани, гоч уж боляци од велїх наздаваньох,
уж оквицєни з рубцама котри зме длуго здобували
у бесним бєганю по животнєй витрєметини.

Розпаковали зме ше, конєчно, на нашим боку
швета,
уж презрєти, з мудросцу виполнєни, мирни як
рошлїни,
весєли, бо зме спатрєли прєходносц донєдавних
чаривносцєх,
бо зме похопєли же ше чуда находза коло нас, у
кнїжкох,
на облаку нашим же єден божур тєраз преквита.

ОПИТЕЙ КРАЛІЦІ

Ти, каждоднєова,
з прєвидним шлаєром прєкрита,
а ище неогаднута
тайно.
Вично жадана,
и недосцигуюца.
Ти ше напила вина червєного,
з погара позлацєного, напукнутого
по дно,
и пристала ши буц кралїца
пана своєого
- же биш, опита, вєдно з нїм,
остала рабиня
слабосцєх людских.

И на вечар, гварел сом себе,
кед ше жовта мешацова заря
заплече до ей влажних власох,
а потим як златни полен нашета
по праве покошеним шену,
кед ше єдна несташна канджурка спуши
на ей мраморно гладке чоло,
зоз жажду ошвицено, виволююще, горуце
- и на вечар будзеш щешлїви.

И тей ноци, гварел сом себе,
кед ше блїскавка ужасно стреше
и запаре по зловисним небе,
оштро, як крик умераючого
у чежкей цихосци,
кед горучкови одблїск блїшне
у очох дакеди безбрижних, зансшених,

а тераз од страху виширених
- и тей ноци будзеш щешлїви.

И ютре рано, гварел сом себе,
кед витор будзе уж зуновани,
а одламани конар будзе мировац у блату,
як мацерово дзецко, таке любене,
у швижим гробику,
кед розруцане будзе лежац лїсце,
помишане з рендочками сукнї забрудзеной,
ягод сон з будзеньом нагло потарганей
- и ютре рано будзеш щешлїви.

А єдного дня, гварел сом себе,
кед ше хмари над Потисе нацагну,
и диждж начне пняки у згнїтим вербику,
котри у ешенскей молги будзе здогадавац
на незагашене погоренїско,
кед бес твой здирвети почне премакац,
и жимна вода предре до це глїбоко,
а слизу анї єдну не будзеш мац за око
- того дня будзеш барз смутни.

НОВШИ РУСКИ ВЕБ САЙТИ

Наслов напису лем условни, бо слово, насампредз, о руских веб сайтах котри прицагую увагу зоз дяку окремносцу. Спомнеме уж легендарни **РУСКИ РАДИО РДСА на Интернету** котри 24 годзини дньово, непрерывно, емітує музику до Інтернету. За суботу и недзелю редактор Радио програми пан Славомир Олеяр (Торонто) пририхтує и емітує окремну інформативну емсію на руским язикю котра ше непрерывно обраца по пондзелок. У ней можеце чуц цо єст нового у Войводини, медзи нашима людзми, але и у Прешовщини та на Закарпатю. Руски радио на интернету, у кождим случаю, єдна зоз найспектакулярнейших "машинох" котри пласовани на Интернету на руским язичним подручу. Адреса <http://www.rusyn-radio.dns2go.com:8080/ramgen/encoder/radio.rm>

Ише єден, релативно нови інформативни веб сайт то веб сайт **НВУ "РУСКЕ СЛОВО"** з Нового Саду. Солидно задумани, досц елегантно дизайновани гоч ише вше не закончени, веб сайт "**Руске слово**"-интернет виданє новинкох вам понука тоті боки: Нове число (ту ше обявюю найинтересантнейши тексти зоз актуального виданя за чечуци тидзень), О нас (не роби), Архива (ту можеце найсц тексти зоз скорейших "Руских словох" даскельо мешацї назадок), Контакт и Форум (не робел кед сом тестирац). Адреса: <http://www.ruskeslovo.tk/>

Тоти два веб сайти, Радия РДСА и новинкох "Руске слово" вам, практично, обезпечую **подполне информованє** о шицких важних тижньових подїях у Старим краю.

Веб сайт под назву "**РУСНАК**" на адреси <http://rusnak.netfirms.com/> тиж нови, але ше му удало на вецей заводи "дзвигнуц прах" понеже понукнул швидко и актуално даєдни, за Войводину, провокативни тексти. Отворени є за шицких, єдна файта гласней явней трибини. Автор Мирослав Силаді пробує на веб сайт имплементовац и инресантни графични ришення (ротируюца назва веб сайта) але тиж так и жадане же би цо вецей змисти положел опрез очох нащивительох, а то зна буц дзекеди и контапродуктивне. Веб сайт ма тоті бок: **НАШ БИЗНИС, ЦО ШЕ СЛУЧУЄ, ДИСКУСИЯ, ОГЛАШКИ, АРХИВА, ГЛАСАЙЦЕ О ФОРУМУ, ВАШО ТЕКСТИ, РУСНАЦИ НА ИНТЕРНЕТУ, СУБЕР RUTHENIA, РУСНАЦИ - ПРЕШЛОСЦ, ТЕРАШНЬОСЦ, БУДУЧНОСЦ, cyber art ЗАКОН**.

Веб сайт **Основней школи и Гимназїи "Петро Кузьмак"** з Руского Керестура на адреси <http://solair.eunet.yu/~petroso> не нательо є нови але є недавно майсторски "вигладкани" так же будзеце уживац у нїм и його змистох. Окреме интересантни графични и технїчни ришення младих гакерох на тим веб сайту.

Єдна з новинох на Интернету то и веб сайт **Дружтва руско-нмецкогo приятельства** у Немецкей. Автора му браца Йоаким и Петро Дудаш, у роботі є але уж поставени вецей боки: Чат, Форум, Кнїжка за госцох, Инфолист итд. Найдзеце го на адресох <http://www.rusnaci.de.yu> лебо <http://www.rusnaci.eu.tc>

У Мадярскей почал свою мисию веб сайт **RUSZIN.LAP.HU** на адреси <http://ruszin.lap.hu/> То очиглядно богати по змисту веб сайт, з вельо линками и вельо "фийовками" медзитим, язична бариєра прави огранічєня. Тоти котри знаю мадярски язык напевно годни вельо того дознац о прешлосци и терашньосци Русиных грекокатолікох у Мадярскей.

Од октобра 2002 року на Интернету, на адреси <http://zeljko.volley.tripod.com/> ше зявел и веб сайт под назву "**Volleyball is my great challenge**" младого спортс-та Желька Колєсара. То двоязични веб сайт (английски и руски), а змист тот: Желькова одбойкашка хронология, Фамилия, Школи, Фото албум, Интервью (празне), Линки (празне), Контакти.

Пан **Владимир Тимко** зоз Горватскей нам явел же формовал чат-хижу (простор за розгварку и стретнуца)

на **PalkTalk** у групи By language:Europe и подгрупи под назву **ZAJDANet**. Група отворена каждей неделі на 22 годзин по стреднеевропейским часу (други себе могу тото прєраховац на свой локални час). Жаданє Владимирово же би ше дружєне прєширєло на шицких Руснацох у швецє. На **ZAJDANet**у, окрем класичного чага (писанє порукох у реалним часу) мож бєшєдо-вац, слухац музику, затацновац, а тиж так и видзиц гєвтих котри маю веб камеру. Єдинє условїє же би тото функционовало то же треба же бисцє мали инсталовану PalkTalk програму. З помоцу того софтвера можецє бєшєдовац з людзми по цалим швецє, маюци тон по квалитету кус лепшим од телефона а по цени интернета. На питанє же як мож инсталовац PalkTalk достанєцє комплетнє пояснєнє на адреси <http://www.umaxol.com/home/vlado>

Г. Колєсар

ПОВОЛАНКА НА ПРЕДПЛАТУ

ПОВОЛАНКА НА ПРЕДПЛАТУ

ПОЧИТОВАНА ПАНІ И ПАНЄ!

Вам Пані и Панє, дєкуєм же сцє ми помогли обявиц перши два томи кнїжкох. Верим же ме тєраз порозумицє и же спрам своїх можлївосцох помогнєцє друкованє и тих трох кнїжкох, односно же ше зявицє як купец єдного лєбо вєцєй „комплетох“, за себе и за своїх найблїзших, лєбо их подаруєцє своім приятельом.

Послє пейцох рокох работи я мам написани три кнїжки:

1. „Мили сину мой“, кнїжку од 250 боки, котра облапя живот наших людзох у Аргєнтини, Америци и Канади мєдзи двома войнами (1921-1940). Виходзи зоз друку у новембру мєшацу 2002. року.
2. *V том „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецє“ (1745–2001) под назву „Живот Руснацох – з очми репортера“ облапя пейц цалосци (кнїжки) на 500 бокох. То написи котри сом обявел, лєбо остали необявени, за 40 роки моєй новинарскєй работи. То написи о газдованю, бригох, проблемох, радосцох и смуткох. У нїм описана и спатрена душа Руснака як чловека котри ше нємилосєрдно бори за своє место под слунком, на чєсц и славу своєго народу.*
  - 1.1. „Жем керєстурска, мочарна“ (облапя час досєльованя Руснацох до Южнєй Угорскєй)
  - 1.2. „Руснак – амерички мєн“ (облапя пребыванє Руснацох у Америци прєд Першу шветову войну)
  - 1.3. „Живот без надїї“ (облапя борбу, бриги и трапєзи колонизованих Руснацох до Дальского риту)
  - 1.4. „Нашо людзє“ (обявени найудатнєйши моєо написи зоз 40 рочнєй новинарскєй работи: записи, нотатки, репортажи, интервью, драгописи зоз живота и работи людзох у наших мєстох.)
  - 1.5. „Мой Циглашор“, хронїка о Циглашорє и Циглашорцох. (Тота часц облапя 100 роки живота людзох у тєй часточки Керєстура.)
  - 1.6. Додаток, дзєпєєдни написи зоз публицистики, жридла обявених написох, авторова библиография за остатнї 5 роки, Видавнїцки проєк з динамику дальшєй работи. Виходзи зоз друку у першим полрочю 2003. року
3. *IV том Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецє“ (1745–2001) под назву „Ремєселнїцтво, тарговина и погосцитєльство при Руснацох“ (1745–2001). Кнїжка на 500 бокох у окремних цалосцох облапя ремєселнїцтво, тарговину и погосцитєльство при Руснацох у Югославїї, Горватскєй и у швецє, зоз списками майстрох, тарговоцох и качмарох. Дати портрєти и прикази у рубрикох „Познати майстроє“ и „Майсторски фамилий“ - штири и вєцєй поколєня. Виходзи зоз друку у другєй половки 2003. року.*

И тєраз як и прєд 5 роками за друкованє кнїжкох мушим ше сам оstarєц. Як цо знацє у Югославїї материялни обставини чєжки и людзє чєжко видвоєно пєнєж за драгу кнїжку. У одношєно на цени других, моєо кнїжки тунї. Утвердзєна єдинствєна цєна, односно иста цєна за шицких Руснацох у Югославїї и швецє. Рахуєм же тоти людзє цо скорєй купєли кнїжки купя их и тєраз, а тоти цо помогли друкованє перших двох кнїжкох, же помогно друкованє и других двох вєльких томох „Бачванско-сримских Руснацох“, бо лєм на тот способ сом годзєн тоти кнїжки видац кєд прєдам вєцєй стотки „комплєти“ кнїжкох.

**ЄДЕН „КОМПЛЄТ“ КНЇЖКОХ, ЦО ОБЛАПЯ ТРИ КНЇЖКИ, КОЛО 1300
БОКИ ТЕКСТУ И ИЛУСТРАЦИЙОХ КОШТА У ПРЕДПЛАТИ ЛЄМ 20
ЄВРИ, ЛЄБО 20 АМЕРИЦКИ ДОЛАРИ.**

Понеже цена кніжком популярна, односно туня, вельо би сце ми помогли кед би, наприклад и Вашо Дружтво, Секция лебо колектив у котрим робице купело едно число „комплетох“, котре би могло предац лебо поклоніц даедним другим Дружтвом лебо своїм активним членом. За мне кажди динар, односно евро барз драгоцини. Починам од нули, од написаних кніжкох котри треба порихтац за друковане, виплаиц друковане и видруковац.

Посилане кніжкох по пошти у пакету ше будзе мушиц окреме заплаиц. Цена завиши чи ше пошле по една кніжка, чи на авиону, чи на ладі, чи нараз три кніжки, чи по една. То най будзе дзека каждого купца. Може му буц випоручена у Керестуре лебо даедним другим валале, а вон ю достане так же му ю однешу приятеле, родичи лебо их сам зоз собу однешу.

Шицки предлатніки, предплатніки зоз колективох (члени упр. одборох КУД, члени хорох, рижних секцийох, новинарских подприємствох, редакцийох, кед ше векшина з ніх предплати на кніжки будзе обявена и їх фотография,) помагателе и спонзоре буду уписани у остатней кніжки, котра ма буц видрукована у другой половки идуцого року.

Пребачце, писал сом Вам на широко, же би сце ме и мойо намаганя лепше порозумели и зоз свойого боку потримали и материялно подпомогли видавану тих кніжкох.

Кніжки, барз хасновити и поучни. Паноец Михал Малацко, у своїм фаховим оценьованю кніжки „Мили сину мой“ написал же по його думаню тота нова моя кніжка „Мили сину мой“ „ПЕРЛА“ медзи моїма потераз обявенима кніжками. Цо значи же є драгоцина и поучна за каждого читача.

Примце мой сердечни поздрав и очекуем од Вас одвит

У Казинцбарцики
15. октобра 2002, року

Найєдноставнейши способ предплати, послац на адресу

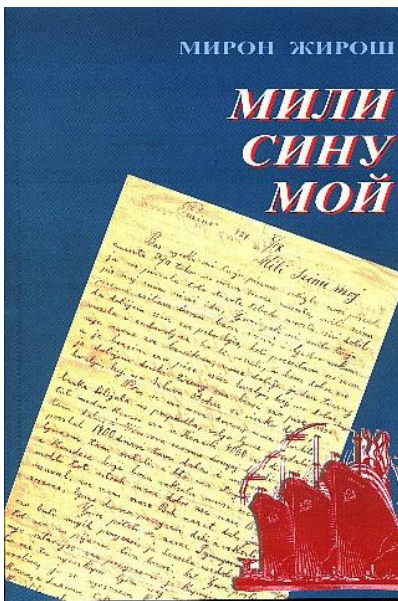
Zsiros Miron.
3700 Kazincbarcika,
Mikszath K. ut 17
Hungary

у писме „кеш чек“ на мено **Zsiros Miron**, зоз упутством кому у Югославії треба придац Вашу кніжку, лебо написац адресу и способ посиланя кніжкох. О цени посиланя будзеце информовани по е-маилу.

Ваш
Мирон Жирош

Заинтересовани за предплату у Онтарию и ЗАД можу, тиж, послац пенєж за предплату на адресу заступніка у тей часци Канади:

Gavra KOLJESAR
324 Overlea Dr.
Kitchener, ON
N2M 1T8
Canada

**БАЛА СОМ ШЕ ЖЕ
УМРЕМ У КАНАДИ**

цох. Свой капитал, 21 ланц жеми и хижу, предал у Коцуре же би у Миклошевцох купел 40 гольти и салаш.

Єфрем ше не складал зоз мачоху.

Два роки робели ведно, але даремно.

Єден рок Ганя була катоначка у мацери у Петровцох.

Накадзи ше Єфрем врацел з войска, такой пошол до Канади. Ведно з нїм 1929. року ишли Осиф Гаргайов, Дюра Винаї, Микола Буїла, Обровски, Михал Джуджаров

Єфрем Чордашов, народзени 1907. року, на осемнац роки ше оженел зоз Ганю Папандришову зоз Коцура. Рок по свадзби його оцц ше преселел до Миклошев-

зоз Вуковару и Янко Мохнацки з Беркасова. Уж теди у Торонту були Симеон Сегеди зоз Беркасова, Владо Киш зоз Шиду, Михал Саламунов зоз Беркасова, Данчов зоз Шиду...

Марца мешаца 1930. року рушела Ганя Папандришова гу човекови. Накадзи сцигла, такой почала робиц, ведно з Єфремом газдовац. Виеднали хижу и вжала дванац хлопох на кост. При ней найвецей було Руснацох, лем єден Горват и єден Англиец. У ней на бурду зоз Керестура були: Малацков, Кишмишков, Йовген Шантов, Михал Барнов, Джамбас, Янко Римар; Михальовски зоз Дюрдьова, Колбас...

– Хлопи вельо робели, а суботами ше барз опивали. Виедзелю ше трежбелли и лічели. Найвецей ше пило пиво. Кед дахто найдзени пияни на драже – ишол до гарешту и мушел плаиц глобу. Од свойого полицаю ше не барз бали, бо их водзел до свойого дому и йому плацели кару. Йому два долари, а у гарешту дзешец долари, –

приповеда нам дакедишня Канадянка Ганя Чордашова 1980. року у Миклошевцох.

Бурд Ганя Чордашова превжала од Оросових, а после истих хлопих превжала Миколова Провчийова жена. Руснаци ше барз тримали ведно. Помагали едни другим. Родзина ше операла на родзину. Єдни других одшмелювали. Владо Оросов з Миклошевцох, наприклад пошол до Канади 1927. року. Павлина, його жена, а нина Гані Чордашовой пошла гу човекови 1928. року. Там им помарли три дзивчата, а 1939. року нину авто забил. Своіх людзох и свою роботу (бурд) нина препушчала младшей Гані кед пришла гу хлопови, а Ганя, кед ше похорела, препушчала бурд хлопих Миколовой Провчийовой жени.

Пикник Руснацох у Канади медзи двома войнами

– Мене було легко робиц дома. Голуб з Дюрдьова мал у Торонту дутян. Я лем поручела цо сцем, шицко цо требало рихтац за едзене и инше, а вон шицко на авту приношел. Лем да сом ше не похорела. Не могла сом есц, завадзал ми воздух. Дохтор ми гварел, же кед там останем мушим умрец. Бала сом ше остац, бала сом ше умрец и рушела сом сама до Краю. Воздух ме давел, не могла сом дихац. Єфрема сом нагварела най остане, най роби док ма работи. Не сцела сом умрец у Канади. Верела сом же дома оздравим и же ше заш врацим, док дакус змоцнеєм. На щесце, на драги дому ведно зме путоли на шифи з Колбасову зоз Дюрдьова. Вона ше врацала, була опатриц хлопа.

– На пол драги, на шифи, на морю, сом якошик ше подняла. Було ми лепше... У Паризу сом знала же оздравим... И оздравела сом, подняла ше. Могла сом есц, могла сом дихац и швидко сом ше подняла. Але Єфрем не сцел же би сом ше врацела. Виберал ше и вон дому. Мой човек робел найчешшу роботу цо ше там робело. На хрибце у меху ношел зоз жеми по скелох цегли. Так цали дзень. Вше бул барз витрапени, узноєни, вистати... Кед сцигнул з работи не мал моци ані бешедовац. Други робели на ляцини у железарні, ляли колеса за гайзибани. Їх давел отровни воздух, але не були таки вистати як мой Єфрем, – закончала свойо приповедане тота дробенка старуха, еден рок Канадянка.

(Виринок зоз кніжки "Мили мой сину"
котра уж вишла зоз друку у цеку новембра)

ГУ ПЕРШОМУ ЧИСЛУ

У рук Вам перше число магазина за Руснацох виселенцох у цалим швецe под назву "**Руснаци у швецe**". Тото видане живот предлужи лем теди кед будземе и останеме приятеле. Новинка без читачох - не новинка. Прето, ви нам найважнейша подпора. Читайце и пречитайце кажди прилог, кед ше Вам попачи, препоручце го и другим котрих познаце и видзи Вам ше же их таке може интересовац. Ми Вам на тим будземе наисце барз подзековни, бо ми до каждой рускей души у швецe можеме дойсц ЛЕМ ЗОЗ ВАШУ ПОМОЦУ! Ми сами не можеме найсц даяке винімово вельке число наших виселенцох, нових читачох, приятельох...

Магазин отворене видане за шицких людзох добрей дзеки! Були бизме щешліви кед би ше до нашого живота не мишала политика. Ні у якей форми. Думама же було досц политики у остатніх двох децениях прешлого вику.

ХТО КУМ МАГАЗИНА?

После гласаня за вибор назви магазина, спомедзи 7 предложених, назва "Руснаци у швецe" достала 17 гласи, другопласована назва "Дома у швецe" (7 гласи) и трецепласована "Наш руски швет Our Rusyn World" (6 гласи).

Автор назви др **Михал Баран** зоз Немецкей. Дзекуеме му и додзелюеме скромну награду - еден рок бесплатно будзе доставац магазин. Шицким учашніком у анкети дзекуеме на помоци коло вибераня назви магазина.

Як сотрудніки магазина можу ше вшелїяки зявиц, насампредз, **читаче** того виданя, без огляду на язык, виру, расу и друге.

Вшелїяк, з радосцу привитама прилоги наших **виселенцох** зоз Австралиї, Европи и Америки котри почувствую потребу же би ше явели, написали дацо, доручели було яку важну інформацію. При тим вообщє не значне у якей форми тоту інформацію "упакую". Дзєчне обявиме Ваше прилоги котри буду, наприклад, у форми:

- писма читачох (рижни предлоги, роздумованя, иницијативи за даяки хасновити акції медзи Руснацами и подобне)
- як авторски прилог (вистка, звит, розгварка, интервю; та малюнки, илустрації, удатни фотографії, Вашу поезию и прозу, и подобне)
- общих а ясних информацийох коло виселєня/уселєня и подобних
- шицки информацийи вязани за даяки бенефити (доставане пензії, дзєцинских додаткох, инвалидніох,

- адреси на котрих таки інформації мож достац и подобне)
- напиште нам кед дознаце же ест даяки хасновити веб сайт на Интернету без огляду на язичне подуче; напиште нам кед дознаце за даяки нови общи або персонални веб сайт на руским языку
- и велі други файти прилогах

З радосцу привитае каждого з новинарох професионалцох зоз Старого краю, и "зоз швета", а котри нам пошлю свойо новинарски твори и з тим подзвигну уровень квалитета виданя

Було би крашне, була би помоц нашим виселенцом, кед би ше нашо писателе, уметніки, педагогове, окреме дзедински писателе и фаховци вязани за дзединску популацию (нашим дзецом грожи пошвидшана асимилация и помоц фаховцох на тим плане драгоцина) та други фаховци зявели зоз своїма ділами, творами або фаховима роботами на бокох того магазина а котри помогню виселенцом або збогаца їх духовноц

Чекаме, наисце чекаме од Вас прилоги за того нашо виданє. И на кажды ваш одгук, явяне, будземе широ подзековни!

Редакция

Заступніки и сотрудніки магазина "Руснаци у швец"

(при нїх ше можеце предплаціи на матазин и покончиц шицко цо Вас интересує)

Our representative and collaborators to a magazine in the world are

(you can make a subscription and receive all kinds of explanations by):

VOJVODINA	Mihajlo SIMUNOVIC 21410 Futog, Dimitrija Lazareva Rase 5 Tel. (021) 892-744 Rsdesk@EUnet.yu	AUSTRALIA	Zelimir PAP 11 Minerva Place NSW 2170 Presnons Sydney pap_zelimir@hotmail.com	РУСНАЦИ У ШВЕЦЕ Магазин за Руснацох виселенцох цалого швета Редактор магазина Гавриїл КОЛЕСАР Сотрудніки-авторе: Михал БАРАН , Немецка Амалия ДУДАШ , Канада Владимир КИРДА , Войводина Мелания КОЛБАС , Канада Г. КОЛЕСАР , Канада Габриєла КОЛЕСАР , Канада Серафина МАКАЇ , Войводина Силвестер НАДЬ , Французка Михал СИМУНОВИЧ , Войводина Мелания ФУТО-ОЛЕЯР , Швайцарска Мирон ЖИРОШ , Мадярска Способи контакту тоти: Канада (519) 579-9614 За Magazin 324 Overlea Dr Kitchener, ON N2M 1T8 Canada amber@golden.net Виходзи трираз до рока Рочна предплата (зоз трошками одсиланя): За Европу 12 ЕВРА , ЗАД и Австралия 12 USD , , Канада 15 CDN Шицки преклады и оригинални написи захищени © 2002 Руснаци у швец. Репродукция истих допущена лем по одобрено Редакциї
HORVATSKA	Vladimir TIMKO Wodrova Wilsona 43 31000 Osijek Horvatska +38531570754 або +38599464047 vtimko@public.os.carnet.hr	ONTARIO, QUEBEC I USA	Gavra KOLJESAR 324 Overlea Dr. Kitchener, ON N2M 1T8 Tel. (519) 570-9614 Amber@golden.net	
ALBERTA, BRITISH COLUMBIA	Amalija DUDAŠ 2219-133 Ave EDMONTON AB T5A 4Z9 Tel. (403) 475-2113 Amalka.dudas@shaw.ca	FRANCUZKA	Silvester N A DJ 44 Rue Camille Desmoulins Pavillon No. 7 94600 Choisy le Roi SilvesterNadj@aol.com	
NJEMECKA	Mihajlo BARAN Albrecht - Duerer -Ring 10 c 67227 Frankenthal 100.224499@germanynet.de	MADJARSKA	ZSIROS Miron 3700 Kazincbarcika, Mikszath K. ut 17 zsiron2@freemail.hu	

ЗОЗ ТРОХ КОНТИНЕНТОХ

- 1 Зоз брацкованя наших Руснацох у Немецкей (11 бок)
- 2 Швеценє паски у Едмонтону - пред катедралну церкву, фамилии Папуга, Ковач, Дудаш и Рац
- 3 Штефан и Юстина Труш (8 бок)
- 4 МАЛИ МУРЯЧ - Компютерска графика Мирослава Планчака, Шведска (16 бок)
- 5 Butterfly-birth, иста серия графикаох
- 6 Юлин Сивч (Таунсвил, Австралия) зоз уловом после єдного риболову на коралним гребеню (5 бок)
- 7 Стилизовани герб войволянских Руснацох (ручна робота) котри ма почесне место на прадкох Руснацох у Швайцарскей

8 Векша часц учаснїкох на Єшенским пикнику у Онтарию, Канада (август 2002)

